

ESIOPETUKSEN
OPETUSSUUNNITELMA
2016

ESIOPETUS OPPIMISYMPÄRISTÖNÄ

2016
MUSTASAAREN JA VÖYRIN KUNNAT

Alkusanat

Laadukasta, kaikkien lasten ulottuvilla olevaa esiopetusta on alettu pitää hyvinvointiyhteiskunnassamme itsestänselvyytenä. Mustasaarella ja Vöyrillä suurin osa lapsista osallistuu esiopetukseen. Koskaan aikaisemmin esiopetuksessa ei ole ollut yhtä monta lasta kuin nyt. Sen vuoksi on sanomattakin selvää, että esiopetuksen on kehityttävä ja uudistuttava.

Tavoitteemme esiopetuksen esimiehinä on kehittää laadukasta esiopetusta edelleen niin että lapsi kasvaa tasapainoiseksi omaksi itsekseen, jonka koulunkäynnille leikkimielinen oppiminen antaa hyvän pohjan. Viime vuosikymmenen aikana maassamme on korostettu esiopetuksen pedagogista tehtävää. Tämä kehitys jatkuu, ja sen myötä säilyy myös esiopetuksen tehtävä tarjota pedagogiikkaa, jossa hoiva, kasvatusta ja oppiminen muodostavat kokonaisuuden. Esiopetus edistää lapsen kehitystä, luovuutta ja oppimista. Toiminnan perustana on tutkiva uteliaisuus ja oppimisen halu.

Haluamme mielellämme korostaa sitä tärkeää pedagogista työtä, jota esiopetuksessa tehdään eri puolilla kuntaa. Kaikkien esiopetusyhteisössä työskentelevien tehtävänä on kehittää lasten halua oppia sekä vaikuttaa omalta osaltaan esiopetuksen tehtävän toteutumiseen.

Opetushallitus päätti 22.12.2014 opetussuunnitelman uusista perusteista, jotka tulevat voimaan 1.8.2016. Uudistuksessa korostetaan lapsen kehitykseen ja oppimiseen liittyvää osaamista ja kokemusta, lapsen tarpeita ja edellytyksiä sekä lasten erilaisia oppimistapoja. Tämän paikallisen opetussuunnitelman tarkoituksena on esitellä lähestyttävästi opetussuunnitelmaan tehtyjä tarkennuksia ja täydennyksiä.

Haluamme kiittää kaikkien esiopetusyksiköiden henkilökuntaa siitä suuresta työstä, jonka te olette tehneet esiopetuksen opetussuunnitelman päivittämiseksi, sekä antoisasta yhteistyöstä Mustasaaren ja Vöyrin välillä!

Työniloa!

Anna Törnroos

Päivähoidon päällikkö

Mustasaaren kunta

Heidi Holmberg

Päivähoidon päällikkö

Vöyrin kunta

Sisällys

Johdanto	3
1. Opetussuunnitelman perusteet ja paikallinen opetussuunnitelma	3
1.1 Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet	3
1.2 Paikallinen opetussuunnitelma ja sen kehittäminen	3
2. Esiopetuksen tehtävä ja yleiset tavoitteet	4
2.1 Esiopetuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet	4
2.2 Esiopetuksen tehtävä osana oppimisen polkua	5
2.3 Arvoperusta	6
2.4 Oppimiskäsitys	6
2.5 Laaja-alainen osaaminen esiopetuksessa	7
3. Kasvua ja oppimista tukeva toimintakulttuuri	10
3.1 Toimintakulttuurin kehittämistä ohjaavat periaatteet	10
3.2 Oppimisympäristöt esiopetuksessa	11
3.3 Yhteistyö esiopetuksen aikana ja siirtymävaiheissa	12
4. Esiopetuksen toteuttamisen periaatteet	13
4.1 Monipuoliset työtavat	13
4.2 Arviointi opetuksen ja oppimisen tukena	14
4.3 Opetuksen yhteiset tavoitteet ja oppimiskokonaisuudet	15
4.3.1 Ilmaisun monet muodot	16
4.3.2 Kielen rikas maailma	17
4.3.3 Minä ja meidän yhteisömme	19
4.3.4 Tutkin ja toimin ympäristössäni	20
4.3.5 Kasvan ja kehityn	21
4.4 Kieleen ja kulttuuriin liittyviä erityiskysymyksiä	23
5. Lapsen kasvun ja oppimisen tuki	24
5.1 Tuen järjestämistä ohjaavat periaatteet	25
5.2 Yhteistyö huoltajan kanssa tuen aikana	25
5.3 Yleinen tuki	26
5.4 Tehostettu tuki	26
5.5 Erityinen tuki	27
5.5.1 Perusopetuslaissa säädetyt tukimuodot	27
6. Oppilashuolto	28
7. Erityiseen maailmankatsomukselliseen tai kasvatusopilliseen järjestelmään perustuva esiopetus	29

Johdanto

Esiopetus muodostaa jatkumon varhaiskasvatukselle, johon päivähoidossa olevat lapset osallistuvat Mustasaaren ja Vöyrin kunnissa. Esiopetus kestää yleensä yhden lukuvuoden. Esiopetuksen laajuus on vähintään 700 tuntia vuodessa eli neljä tuntia päivässä. Esiopetus on maksuton ja pakollinen. Esiopetuksen lukuvuosi noudattaa perusopetuksen työ- ja loma-aikoja sillä poikkeuksella, että esiopetus päättyy Mustasaassa aina 31.5. ja Vöyrillä viikon 22 perjantaina. Kukin esiopetusyksikkö laatii itselleen vuosittain työsuunnitelman. Jokaisella lapselle tehdään esiopetuksessa lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelma yhdessä huoltajien kanssa. Esiopetusvuoden päättyessä lapsi saa esiopetukseen osallistumisesta todistuksen.

1. Opetussuunnitelman perusteet ja paikallinen opetussuunnitelma

1.1 Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet

Tämä opetussuunnitelma perustuu *Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteisiin*, jotka Opetushallitus on vahvistanut 22.12.2014. Muutokset opetussuunnitelman perusteissa edellyttävät vastaavien muutosten tekemistä paikalliseen opetussuunnitelmaan ja viemistä käytäntöön.

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden tehtävänä on edistää laadukkaan ja yhtenäisen esiopetuksen yhdenvertaista toteutumista koko maassa. Uudistuksen valmistelun lähtökohtana ovat lasten kasvuympäristön ja esiopetuksen toimintaympäristön muutosten tuomat haasteet tällä hetkellä ja tulevaisuudessa. Perusteita on valmisteltu laajassa yhteistyössä hyödyntäen uusimpien tutkimus- ja kehittämistyön tuloksia. Esiopetus on opetuksen ja kasvatuksen kokonaisuus. Esiopetusta ohjaavista säädöksistä poiketen tässä perusteasiakirjassa käytetään oppilaasta esiopetukseen paremmin soveltuvana sanaa lapsi, oppimisen ja koulunkäynnin tuesta nimitystä kasvun ja oppimisen tuki sekä opiskelija- ja oppilashuoltolain mukaisesta opiskeluhuollosta termiä esiopetuksen oppilashuolto.

1.2 Paikallinen opetussuunnitelma ja sen kehittäminen

Paikallinen opetussuunnitelma on laadittu Mustasaaren ja Vöyrin kuntien esiopetuksen henkilökunnan yhteistyönä. Henkilökunta on osallistunut luennoille ja täydennyskoulutukseen sekä tehnyt työtä työryhmissä. Työryhmät ovat keskustelleet kunkin luvun sisällöstä ja samalla tehneet vertailuja vanhan opetussuunnitelman (2011) sisältöön. Yhteistyö kuntarajojen yli jatkuu syksyllä 2016.

Huoltajilla, joilla on ollut lapsia Mustasaaren tai Vöyrin kunnan päivähoidossa ja esiopetuksessa keväällä 2016, on ollut mahdollisuus vaikuttaa paikallisen opetussuunnitelman sisältöön vastaamalla kyselyyn. Iältään 4–6-vuotiaat lapset ovat yhdessä henkilökunnan kanssa pohtineet ja kuvittaneet arvopohjaan liittyviä kysymyksiä kuten Millainen on hyvä esikoulu? Mitä on tärkeää osata aikuisena? Mitä meidän tarvitsee oppia? Miten minä opin?

Esiopetuksen opetussuunnitelma hyväksytään Vöyrin ruotsinkielisessä sivistyslautakunnassa ja Mustasaaren ruotsinkielisessä ja suomenkielisessä esiopetus- ja koulutusjaostossa. Hyväksytyyn opetussuunnitelmaan voi tutustua kuntien verkkosivuilla kohdassa *Koulutus*.

Opetussuunnitelma otetaan käyttöön 1.8.2016. Sitä arvioidaan vuonna 2017 ja päivitetään tarpeen mukaan.

2. Esiopetuksen tehtävä ja yleiset tavoitteet

2.1 Esiopetuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet

Mustasaassa ja Vöyrillä esiopetus järjestetään päiväkotien ja koulujen yhteydessä. Huoltajan on huolehdittava siitä, että lapsi osallistuu esiopetukseen tai muuhun esiopetuksen tavoitteet saavuttavaan toimintaan. Kunta on velvollinen järjestämään alueellaan asuville lapsille oppivelvollisuutta edeltävänä vuonna esiopetusta.

Esiopetuksen opetuskieli on joko suomi tai ruotsi. Tarvittaessa opetusta voidaan järjestää myös saamen-, romani- tai viittomakielellä (*Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet*). Lisäksi osa opetusta voidaan antaa muulla kuin edellä mainituilla perusopetuslain mukaisilla opetuskielillä, jos se ei vaaranna lasten mahdollisuuksia seurata opetusta. Tästä määrätään tarkemmin luvussa *Kieleen ja kulttuuriin liittyviä erityiskysymyksiä*.

Esiopetuksen tavoitteena on osaltaan tukea lasten kasvua ihmisyyteen ja eettisesti vastuukykyiseen yhteiskunnan jäsenyyteen ja antaa heille elämässä tarpeellisia tietoja ja taitoja sekä parantaa lasten oppimisedellytyksiä.

Ketään lasta ei saa asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella. Esiopetuksessa otetaan myönteisellä tavalla huomioon lasten erilaiset kielelliset, kulttuuriset, katsomukselliset ja uskonnolliset taustat. Lasten mielipiteitä kuunnellaan ja heidän identiteettiensä kehittymistä tuetaan.

Esiopetuksen laajuus on vähintään 700 tuntia. Pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevien lasten esiopetuksen toteuttamisen vaihtoehdot kuvataan luvussa *Erityinen tuki*. Esiopetusta järjestetään niin, että lapsilla on mahdollisuus osallistua myös päivähoidon.

Esiopetuksessa korostetaan kasvatuskumppanuuden merkitystä. Huoltajilla on oikeus saada tietoa esiopetuksen tavoitteista ja toiminnasta. Huoltajien osallisuus on tärkeää, ja heidän mielipiteitä ja tietoja kuullaan sekä heidän antamaansa palautetta hyödynnetään esiopetuksen kehittämisessä. Huoltajien tulee myös saada tietoa lapsensa esiopetuspäivästä.

Esiopetus, opetuksessa käytettävät oppimateriaalit ja välineet sekä tarvittava oppilashuolto ovat maksuttomia. Lapsille on tarjottava jokaisena esiopetuspäivänä tarkoituksenmukaisesti järjestetty, täysipainoinen, maksuton ateria, ja ruokailutilanteen on oltava ohjattu.

Turvallisuus otetaan huomioon oppimisympäristöissä ja kaikessa esiopetuksen toiminnassa. Oppimisympäristöjen tulee soveltua esiopetukseen ja lisätä lapsen kokemaa turvallisuuden tunnetta. Lasten

yksityisyyttä ja tietosuojaa on kunnioitettava. Esiopetuksen henkilöstön on ennen työn aloittamista esitettävä rikosrekisteriote.

Kunta tai esiopetuksen järjestämiseen luvan saanut muu opetuksen järjestäjä voi hankkia esiopetuspalvelut julkiselta tai yksityiseltä palveluiden tuottajalta. Opetuksen järjestäjä vastaa siitä, että sen hankkimat palvelut järjestetään esiopetusta koskevien säädösten, järjestämisluvan sekä näiden opetussuunnitelman perusteiden mukaisesti.

2.2 Esiopetuksen tehtävä osana oppimisen polkua

On tärkeää, että varhaiskasvatus, esiopetus ja perusopetus muodostavat lasten kasvun ja oppimisen kannalta johdonmukaisesti etenevän kokonaisuuden. Laadukkaan kokonaisuuden lähtökohtana on, että opettajat sekä muu henkilöstö tuntevat oppimisen polun eri vaiheet, niiden keskeiset tavoitteet, ominaispiirteet ja käytännöt. Lasten kasvun tukemisen ja oppimisen sujuvuuden vuoksi siirtymävaiheet suunnitellaan ja niitä arvioidaan yhdessä luvussa *Yhteistyö esiopetuksen aikana ja siirtymävaiheissa* kuvatulla tavalla. Opetus- ja muu henkilöstö tekevät huoltajien kanssa yhteistyötä lasten oppimisen polun kaikissa vaiheissa. Tavoitteena on, että kunkin lapsen oppimisen polku varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja edelleen perusopetukseen sekä aamu- ja iltapäivätoimintaan jatkuu joustavasti lapsen tarpeista lähtevänä. Tämän varmistamisessa henkilöstön yhteistyön ja osaamisen suunnitelmallisella johtamisella varhaiskasvatuksessa, esiopetuksessa ja perusopetuksessa sekä opetuksen järjestäjän tasolla on tärkeä merkitys.

Esiopetuksen erityisenä tavoitteena on edistää yhteistyössä huoltajien kanssa lasten kehitys- ja oppimisedellytyksiä sekä vahvistaa lasten sosiaalisia taitoja ja tervettä itsetuntoa leikin ja myönteisten oppimiskokemusten avulla.

Esiopetuksessa käytetään varhaiskasvatukseen soveltuvaa pedagogiikkaa ja kunnioitetaan lasten mielenkiinnon kohteita opetuksen järjestämisessä. Leikki eri muodoissaan on vahvasti läsnä esiopetuksen toiminnassa.

Huoltajat ovat tärkeitä yhteistyökumppaneita toiminnan suunnittelussa, toteuttamisessa ja arvioinnissa. Kasvun ja oppimisen tuen sekä oppilashuollon järjestämisessä tehdään tarvittaessa yhteistyötä monialaisesti.

Opetussuunnitelmassa ei aseteta yhteisiä tavoitteita lasten osaamistasolle. Yksilöllisesti pohditut tavoitteet hyödyttävät lasten kasvua ja oppimista, joten opettaja keskustelee kunkin lapsen yksilöllisistä tarpeista, toiveista ja oppimisen tavoitteista lapsen ja hänen huoltajansa kanssa. Esiopetuksen henkilöstö ottaa mahdollisuuksien mukaan huomioon nämä tarpeet ja toiveet opetusta suunniteltaessa sekä oppimisympäristöjen kehittämisessä. Tavoitteellisuuden lisäämiseksi opettaja voi yhteistyössä lapsen ja huoltajan kanssa laatia kullekin lapselle oppimissuunnitelman. Oppimissuunnitelma on laadittava, mikäli lapsi saa tehostettua tukea. Erityisen tuen piirissä oleville lapsille laaditaan henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS).

Esiopetuksessa seurataan ja tuetaan kunkin lapsen fyysistä, psyykkistä ja sosiaalista kehitystä sekä hänen tietojensa ja taitojensa kehittymistä. Tavoitteena on samalla pyrkiä ennaltaehkäisemään mahdollisesti ilmeneviä vaikeuksia. Lapsen minäkäsitys vahvistuu arvostavan vuorovaikutuksen, monipuolisten oppimiskokemusten sekä kannustavan palautteen avulla. Esiopetuksen aikana lapsi tutustuu lähiympäristöönsä, sen ihmisiin ja luontoon sekä näiden moninaisuuteen. Leikillä ja mielikuvituksen käytöllä on tärkeä merkitys lasten myönteisen kehityksen sekä uusien tietojen ja taitojen opetteluun kannalta. Lasten mielenkiinnon kohteisiin tutustutaan yhdessä erilaisissa oppimisympäristöissä. Näin lapsille avautuu mahdollisuuksia oppimisen iloon ja uusiin kiinnostuksen kohteisiin.

Kun lapsi on ilmoitettu esiopetukseen, lähtökohtana on, että lapsi osallistuu kaikkeen toimintaan. Huoltaja pyytää lapselle vapautusta esiopetuksesta lapsen sairaudesta tai muusta syystä johtuen. Huoltaja, opettaja sekä esiopetuksen järjestämiseen osallistuva henkilöstö huolehtivat yhteistyössä lasten säännöllisestä osallistumisesta esiopetukseen.

2.3 Arvoperusta

Esiopetuksessa lapsilla on oikeus oppia sekä rakentaa käsitystään itsestään ja maailmasta omien lähtökohtiensa mukaisesti ja huomioiden ryhmän muut lapset. Jokainen lapsi on ainutlaatuinen ja arvokas juuri sellaisena kuin hän on. Jokaisella lapsella on oikeus tulla kuulluksi, nähdyksi, huomioon otetuksi ja ymmärretyksi yksilönä ja yhteisönsä jäsenenä.

Lapsilla on oikeus oppia leikkien ja iloita oppimastaan. Lasten aikaisemmat kokemukset ja taidot ovat osa heidän oppimisen polkuaan. Lasten erilaisuutta sekä erilaisia tapoja toimia ja oppia arvostetaan. Lasten käsityksiä ja mielipiteitä pidetään tärkeinä, ja heillä on mahdollisuus omalla tasollaan osallistua oppimisympäristöjen rakentamiseen sekä toiminnan suunnitteluun ja arviointiin. Toiminnassa lapsia rohkaistaan laajalti yhdessä tekemiseen ja yhteisöllisyyteen, esimerkiksi leikein ja yhteisin projektein.

Jokaisella lapsella on oikeus hyvään opetukseen. Kannustava palaute ja oikeudenmukainen kohtelu kuuluvat hyvään esiopetukseen. Lapsilla on oikeus ilmaista itseään ja ajatuksiaan, käsitellä tunteita ja ristiriitoja sekä kokeilla ja opetella uusia asioita. Esiopetus tukee lasten kykyä ymmärtää arvoja, noudattaa hyviä elämäntapoja sekä kehittää tunteita ja kauneudentajuaan.

Esiopetuksen henkilöstön ja huoltajien yhteistyö auttaa turvaamaan lasten hyvinvointia. Henkilöstö suhtautuu perheisiin sekä kotien erilaisiin katsomuksiin, uskontoihin, perinteisiin ja kasvatusnäkökulmiin avoimesti ja kunnioittavasti. Esiopetuksen toimintaympäristö tukee yhdenvertaisuutta.

2.4 Oppimiskäsitys

Lapset omaksuvat uusia tietoja ja taitoja vuorovaikutuksessa toisten lasten, opettajien, eri yhteisöjen ja lähiympäristön kanssa. Oppiminen on kokonaisvaltainen tapahtuma, jossa toiminta, tunteet, aistihavainnot, keholliset kokemukset ja ajattelu yhdistyvät. Olennaista oppimisessa on lasten oma toiminta ja luottamus omiin mahdollisuuksiinsa oppijana. Lapset oppivat esiopetuksessa leikkien, liikkuen, tutkien, erilaisia työtehtäviä tehden, itseään ilmaisten sekä taiteisiin perustuvassa toiminnassa. Myönteiset tunnekokemukset, ilo ja uutta luova toiminta edistävät oppimista ja innostavat kehittämään omaa osaamista.

Oppimisen lähtökohtana ovat kunkin lapsen aiemmat kokemukset ja hänen osaamisensa. On tärkeää, että uusilla opittavilla tiedoilla ja taidoilla on yhteys lasten arkeen ja kokemusmaailmaan. Esiopetuksen ohjatussa toiminnassa ja leikkissä lapset opettelevat toimimaan yhteistyössä muiden kanssa ja asettamaan tavoitteita omalle ja yhteiselle toiminnalle. Lapsia kuunnellaan, kuullaan ja heidän kanssaan keskustellaan sekä ohjataan heitä ottamaan huomioon toiset. Näin lapsille syntyy kokemus ryhmän ja yhteisön jäsenyydestä. Tavoitteena on, että uusien tietojen ja taitojen oppiminen herättää lapsissa halun oppia lisää.

2.5 Laaja-alainen osaaminen esiopetuksessa

Laaja-alaisella osaamisella tarkoitetaan tietojen, taitojen, arvojen, asenteiden ja tahdon muodostamaa kokonaisuutta. Osaaminen tarkoittaa myös kykyä käyttää tietoja ja taitoja. Laaja-alaisen osaamisen kehittyminen alkaa varhaislapsuudessa ja jatkuu läpi elämän. Se vahvistuu vähitellen eri tiedon- ja taidonaloihin liittyvässä opiskelussa sekä arjen toiminnassa ja vuorovaikutuksessa. Laaja-alainen osaaminen otetaan huomioon toimintakulttuuria ja oppimisympäristöjä kehitettäessä sekä kasvatus- ja opetustyössä. Sen toteutuminen edellyttää suunnitelmallista työskentelyä ja tavoitteiden toteutumisen arviointia sekä esi- ja perusopetuksen yhteistyötä.

Laaja-alaisen osaamisen kehittyminen edistää lasten kasvua yksilöinä ja yhteisönsä jäseninä. Laaja-alaisen osaamisen osa-alueet tukevat heidän valmiuttaan suuntautua elinikäisen oppimisen polulle ja luovat pohjaa kestäväen elämäntavan omaksumiselle. Esiopetuksessa painopisteenä ovat kestäväen elämäntavan sosiaaliset ja kulttuuriset näkökulmat. Lasten laaja-alaisen osaamisen kehittymiseen vaikuttaa opeteltavia tietosisältöjä enemmän se, miten esiopetuksessa työskennellään, millaisiksi oppimisympäristöt rakennetaan sekä miten lasten oppimista ja hyvinvointia tuetaan.

Ajattelu ja oppiminen

Esiopetuksen tehtävä on rohkaista ja auttaa lapsia kehittämään ajattelun ja oppimisen taitojaan sekä vahvistaa lasten luottamusta omaan osaamiseensa. Esiopetuksessa lapset oppivat luovan ja kriittisen ajattelun kautta käsittelemään informaatiotulvaa.

Lasten muistin ja mielikuvituksen kehittymistä tuetaan esimerkiksi lorujen, musisoinnin ja draamatoiminnan avulla. Leikin, pelien ja erilaisten ongelmanratkaisu- ja tutkimustehtävien käyttö tarjoaa lapsille elämyksiä sekä oppimisen iloa. Monipuolinen liikkuminen ja havaintomotoriset harjoitukset tukevat lasten oppimista. Lapsia kannustetaan kokeilemaan ja opettelemaan myös heille vaativia asioita ja heitä ohjataan kysymään ja kyseenalaistamaan. Heitä rohkaistaan iloitsemaan onnistumisista ja kannustamaan toisia sekä samalla olemaan lannistumatta epäonnistumisista. Toimintaa dokumentoidaan, siitä keskustellaan, ja sen onnistumista pohditaan yhdessä lasten kanssa. Samalla autetaan lapsia havaitsemaan edistymistään ja oppimistaan.

Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu

Vuorovaikutustaidoilla sekä kyvyllä ilmaista itseään ja ymmärtää muita on tärkeä merkitys yksilön toimintakyvyille ja hyvinvoinnille kulttuurisesti monimuotoisessa maailmassa. Taito kuunnella, tunnistaa ja ymmärtää eri näkemyksiä kuuluu hyvään vuorovaikutukseen ja kulttuuriseen osaamiseen. Myönteisten ihmissuhteiden luominen ja ongelmatilanteiden rakentava ratkaiseminen edellyttävät yhteistyötaitoja. Esiopetuksen tehtävä on tarjota lapsille mahdollisuuksia harjoitella vuorovaikutus- ja ilmaisutaitoja turvallisesti vertaisryhmän ja lähiyhteisön aikuisten kanssa.

Lapsia rohkaistaan tutustumaan toisiin ihmisiin ja toimimaan heidän kanssaan. Juhlat, leikit ja yhteistyöhön perustuva toiminta luovat mahdollisuuksia harjoitella käyttäytymistä eri tilanteissa ja erilaisten ihmisten kanssa. Lapsia kohdellaan arvostavasti ja heitä ohjataan ystävällisyyteen ja hyviin tapoihin. Lasten kanssa tutustutaan lähiympäristöön ja sen kulttuuriseen monimuotoisuuteen. Lapsia ohjataan arvostamaan oman ja toisten perheiden perinteitä ja tapoja. Lasten kielitietoisuuden kehittymistä tuetaan ja heitä rohkaistaan ilmaisemaan itseään eri keinoin.

Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot

Itsestä huolehtiminen, terveyteen ja turvallisuuteen sekä arjen teknologian hallintaan liittyvät taidot ovat tärkeitä kaikille. Kyse on yksilön hyvinvoinnista sekä kestävään elämäntapaan sitoutumisesta. Esiopetuksen tehtävä on vahvistaa lasten hyvinvointiin liittyviä taitoja sekä ohjata heitä tekemään kestävä elämäntavan mukaisia valintoja. Esiopetuksessa tuetaan lasten myönteistä suhtautumista tulevaisuuteen.

Esiopetuksessa lapsia ohjataan edellytystensä mukaan huolehtimaan itsestään, toisista, omista tavaroista ja yhteisestä ympäristöstä. Opetuksessa ja yhteistyössä huoltajien kanssa käsitellään lasten arkielämän rytmiä sekä ruokailun ja levon merkitystä. Erityisesti kiinnitetään huomiota monipuoliseen ja riittävään liikuntaan lasten hyvinvoinnin ja oppimisen edellytyksenä. Lasten kanssa pohditaan heidän hyvää oloaan edistäviä ja haittaavia tekijöitä. Lapsia ohjataan toimimaan turvallisesti lähiliikenteessä. Heitä ohjataan pyytämään ja hakemaan apua tarvittaessa. Lasten kanssa kokeillaan teknologisia ratkaisuja ja harjoitellaan laitteiden ja välineiden turvallista käyttöä.

Monilukutaito

Monilukutaidolla tarkoitetaan erilaisten viestien tulkinnan ja tuottamisen taitoja. Se liittyy kiinteästi ajattelun ja viestinnän taitoihin ja kykyyn hankkia, muokata, tuottaa, esittää, arvioida ja arvottaa tietoa erilaisissa ympäristöissä ja tilanteissa. Tietoa voidaan tuottaa ja esittää sanallisten, kuvallisten, numeeristen tai muiden symbolijärjestelmien tai näiden yhdistelmien avulla. Monilukutaito sisältää erilaisia lukutaitoja, kuten peruslukutaidon, numeerisen lukutaidon, kuvallukutaidon ja medialukutaidon. Monilukutaitoon liittyy laaja tekstikäsitelmä, jonka mukaan tekstit voivat olla muun muassa kirjoitettuja, puhuttuja, audiovisuaalisia tai digitaalisia. Monilukutaidon eri osa-alueet ovat yksilön, ihmisten keskinäisen vuorovaikutuksen, yhteiskunnan, kansalaisuuden ja työelämän näkökulmasta keskeisiä perustaitoja. Monilukutaidon kehittyminen luo perustaa muulle oppimiselle ja opiskelulle. Monilukutaidon kehittyminen alkaa jo varhaislapsuudessa ja jatkuu koko elämän ajan. Esiopetuksen tehtävä on tukea lasten monilukutaidon kehittymistä yhteistyössä huoltajien kanssa.

Lapsia kannustetaan tutkimaan, käyttämään ja tuottamaan erilaisia viestejä. Niiden avulla opetellaan ilmaisua ja vuorovaikutusta ja niiden herättämiin ajatuksiin ja tunteisiin eläydytään yhdessä. Lasten kuvallukutaidon, kirjoittamisen, lukemisen ja numeerisen lukutaidon sekä medialukutaidon kehittymistä tuetaan. Monilukutaitoisiksi kehittyäkseen lapset tarvitsevat aikuisen mallia sekä rikasta tekstiympäristöä, lasten tuottamaa kulttuuria sekä lapsille soveltuvia kulttuuripalveluja, kuten elokuvia, leikkiloruja ja musiikkia. Lasten osallisuus vahvistuu monilukutaidon kehittymisen myötä. Samalla lasten maailma avautuu, jäsentyy ja saa uusia merkityksiä.

Tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen

Tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen on tärkeä kansalaistaito. Sitä tarvitaan lasten ja perheiden arjessa, ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa ja yhteiskunnallisessa osallistumisessa. Se on osa monilukutaitoa sekä media- ja opiskelutaitoja, joita tarvitaan opiskelussa ja työelämässä. Esiopetuksen tehtävä on kotien rinnalla edistää lasten tieto- ja viestintäteknologista osaamista.

Opetuksessa tutustutaan erilaisiin tieto- ja viestintäteknologisiin välineisiin, palveluihin ja peleihin. Tieto- ja viestintäteknologian avulla tuetaan lasten vuorovaikutustaitoja, oppimisen taitoja sekä vähitellen kehittyvää kirjoitus- ja lukutaitoa. Mahdollisuudet kokeilla ja tuottaa itse edistävät lasten luovan ajattelun ja yhteistoiminnan taitoja. Lapsia ohjataan omaksumaan turvallisia ja ergonomisia käyttötaitoja.

Lapset oppivat käyttämään muita välineitä täydentäviä digitaalisia työkaluja kaikissa oppimiskokonaisuuksissa. Kaikkia digitaalisia apuvälineitä käytetään yhdessä aikuisen kanssa. Kaikki lapset

saavat perustiedot digitaalisten työkalujen käytössä. Lapset oppivat kriittisiksi tiedonhakijoiksi. Lapsi on itse aktiivinen ja käyttää digitaalisia työkaluja luovasti oppimisprosessissaan. Lapsi voi itse seurata kehittymistään erilaisten digitaalisten työkalujen, kuten sovellusten ja dokumentoinnin, avulla. Digitaalisten työkalujen sisältö vastaa lasten taitoja ja arkea. Lasten halua oppia, uteliaisuutta ja elinikäistä oppimista tuetaan. Lapset oppivat eri tavoin ja omaan tahtiinsa, ja virtuaaliympäristö tarjoaa vielä yhden tavan oppia. Lapset oppivat tuntemaan digitaalisten työkalujen tarjoamia oppimismahdollisuuksia. Lasten vuorovaikutus- ja yhteistyötaidot vahvistuvat heidän työskennellessään yhdessä digitaalisia työkaluja käyttäen. Lasten osallisuutta vahvistetaan pienryhmätyöskentelyllä. He voivat esimerkiksi keksiä satuja, tehdä filmejä ja dokumentoida.

Lapset tulevat tietoisiksi turvallisesta oppimisympäristöstä. Lapset ja henkilöstö kehittävät yhdessä tieto- ja viestintäteknologista osaamistaan, ja huoltajat saadaan mukaan yhteistyöhön esimerkiksi dokumentoinnin kautta.

Osallistuminen ja vaikuttaminen

Aktiivinen ja vastuullinen osallistuminen ja vaikuttaminen luovat perustaa demokraattiselle ja kestäväälle tulevaisuudelle. Tämä edellyttää yksilöltä taitoa ja halua osallistua yhteisön toimintaan sekä luottamusta omiin vaikutusmahdollisuuksiinsa. Lasten oikeuksiin kuuluvat kuulluksi tuleminen ja osallisuus omaan elämäänsä vaikuttavissa asioissa. Esiopetuksessa kunnioitetaan näitä demokratian toteutumisen keskeisiä periaatteita. Esiopetuksen tehtävä on tukea lasten vähitellen kehittyviä osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja.

Esiopetuksen toimintaa suunnitellaan, toteutetaan ja arvioidaan yhdessä lasten, esiopetuksen henkilöstön ja huoltajien kanssa. Kun lapset ovat mukana vaikuttamassa, he oppivat samalla hahmottamaan yhteisten sääntöjen, sopimusten ja luottamuksen merkitystä. Lasten arvostava kohtaaminen, heidän ajatustensa kuunteleminen ja yhdessä toisten lasten ja aikuisten kanssa toimiminen vahvistavat lasten osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja. Lapsia kannustetaan auttamaan toisia ja pyytämään tarvittaessa apua. Lasten on tärkeä saada kokea ja tietää, että he lapsina ovat oikeutettuja aikuisten apuun ja suojeluun.

3. Kasvua ja oppimista tukeva toimintakulttuuri

3.1 Toimintakulttuurin kehittämistä ohjaavat periaatteet

Kaikille yhteinen esiopetus

Toimintakulttuurin kehittämisen lähtökohtana on kaikille yhteinen esiopetus, jossa kukin lapsi voi toimia, kehittyä ja oppia omana ainutlaatuisena yksilönään sekä yhteisön jäsenenä. Toimintaa kehitetään inklusiiviseen ja kulttuurista monimuotoisuutta tukevaan suuntaan. Jokaiselle lapselle suunnitellaan sopivia oppimisen haasteita sekä turvataan tarvittava kasvun ja oppimisen tuki. On tärkeää, että lapset saavat kokemuksia siitä, että heistä ollaan kiinnostuneita, heitä arvostetaan ja heidän mielipiteillään ja toiminnallaan on merkitystä. Henkilöstö on esikuvana lapsille.

Toimintakulttuuri tukee avointa vuorovaikutusta ja yhteisöllisten toimintatapojen kehittymistä. Yhteisöllisillä toimintatavoilla tarkoitetaan nykYTEknologian mahdollisuuksien ja toistemme eroavaisuuksien hyödyntämistä; ympäristöä, jossa keskiössä ovat yhteistyö ja vuorovaikutus. Käytetään kaikkia mahdollisuuksia oppimiseen, kriittiseen ajatteluun, opetukseen ja luovuuteen. Esiopetuksen toiminnassa näkyvät lapsiryhmässä edustettuna olevat kielet ja kulttuurit sekä uskonnot ja katsomukset. Lapsia rohkaistaan vuorovaikutukseen ja toimimaan osana vertaisryhmää. Heitä ohjataan ottamaan muut huomioon sekä kunnioittamaan toisten yksilöllisyyttä. Näin luodaan pohjaa monimuotoisessa yhteiskunnassa toimimiselle. Monimuotoiseen yhteiskuntaan mahtuu monia mielipiteitä ja arvostuksia, se sallii uskonnollisen ja etnisen heterogeenisyyden ja kannustaa keskinäiseen kunnioitukseen.

Toiminnassa tulee olla sijaa säännöllisille henkilöstökokouksille, jotta koko henkilöstö osallistetaan ja kaikilla on sama tavoite.

Oppimisen ja oivalluksen ilo

Esiopetuksen toimintakulttuuri edistää kaikkien esiopetusyhteisössä toimivien oppimista. Esiopetusyhteisö kannustaa kokeilemaan, yrittämään ja erehtymään sekä havaitsemaan asioiden positiivisia puolia. Onnistumisista ja oivalluksista iloitaan yhdessä. Erilaiset tapahtumat, retket ja juhlat värittävät esiopetuksen kulttuurista vuodenkiertoa.

Esiopetus toteutetaan siten, että lasten leikille, aloitteille ja kokeiluille on sijaa. Lapsia rohkaistaan ilmaisemaan itseään, harjoittelemaan ja opettelemaan erilaisia taitoja, tietoja ja työtapoja omaan tahtiinsa. Leikillä on tärkeä merkitys muun muassa lasten kielen kehityksessä, uusien taitojen oppimisessa, tunteiden käsittelyssä ja kulttuuri-identiteetin muodostumisessa. Esiopetuksessa lapsilla on mahdollisuus leikkiä omaehtoisesti sekä opetella uusia leikkejä ja pelejä. Leikkiä eri muodoissaan hyödynnetään opetuksessa monipuolisesti.

Lapsi osallisena ja oman elämänsä toimijana

Toimintakulttuuri tukee yhteistyötä, yhteistä vastuunottoa ja osallisuutta. Henkilöstön tehtävä on varmistaa, että kaikki lapset saavat ilmaista näkemyksiään ja mielipiteitään ja että lasten ideoita ja aloitteita otetaan huomioon toiminnassa. He saavat kokemuksia esiopetusryhmää koskevasta päätöksenteosta ja erilaisista työtehtävistä. Lasten tekemiä päätöksiä ja toimintaa arvioidaan yhdessä ja samalla lapsia ohjataan vähitellen kantamaan yhdessä vastuuta. Näin lapsille syntyy kokemuksia osallisuudesta.

Hyvinvointi ja turvallinen arki

Toimintakulttuuri tukee avointa vuorovaikutusta lasten kesken, lasten ja henkilöstön välillä sekä aikuisten keskuudessa. Keskinäinen kunnioitus, huolenpito ja välittämisen asenne toisia ja ympäristöä kohtaan näkyvät toiminnassa. Lapsia rohkaistaan ja ohjataan tunnistamaan, ilmaisemaan ja säätämään erilaisia tunteita. Lapsia ohjataan toimimaan toiset huomioon ottaen erilaisissa ristiriitatilanteissa.

Esiopetuksessa kiinnitetään huomiota terveisiin elämäntapoihin. Lasten kanssa liikutaan monipuolisesti sekä sisällä että ulkona ja heitä ohjataan välttämään yhtäjaksoista istumista sekä vaihtamaan työskentelyasentoja. Esiopetuspäivään kuuluu myös mahdollisuus rauhoittumiselle. Lapsia ohjataan toimimaan turvallisesti oppimisympäristöissä.

Turvallisen arjen käytännöissä noudatetaan luvussa 6 kuvattuja turvallisuuteen liittyviä oppilashuollon periaatteita sekä suunnitelmia. Lapsille on tärkeää järjestää tietoisesti leikkirauha ja tukea leikin kehittymistä. On myös tärkeää, että tilaa on lapsiryhmän jakamiseen pienempiin ryhmiin. Näin lapsilla on mahdollisuus työstää kaikkia ympäröivästä yhteiskunnasta saamia vaikutelmia.

3.2 Oppimisympäristöt esiopetuksessa

Oppimisympäristöillä tarkoitetaan esiopetuksessa tiloja (sekä ulko- että sisätiloja), paikkoja, välineitä, yhteisöjä ja käytäntöjä, jotka tukevat lasten kasvua, oppimista ja vuorovaikutusta. Lähiympäristöä käytetään aktiivisesti antamaan lapsille mahdollisuus monimuotoiseen toimintaan. Oppimisympäristöt muodostavat pedagogisesti monitahoisia ja joustavia kokonaisuuksia.

Ne tarjoavat mahdollisuuksia leikkiin ja luoviin ratkaisuihin sekä herättävät lapsissa uteliaisuutta, kiinnostusta ja halun oppia lisää. Oppimisympäristöjen tulee olla turvallisia. Ne tarjoavat mahdollisuuksia työskennellä rauhassa ja kiireettömässä ilmapiirissä.

Kehittämistä ohjaavat luvussa 2 kuvatut arvoperusta, oppimiskäsitys sekä toimintakulttuurin kehittämiselle asetetut tavoitteet. Lisäksi otetaan huomioon lasten osaaminen, heidän kiinnostuksen kohteensa ja yksilölliset tarpeensa sekä luvussa *Esiopetuksen toteuttamisen periaatteet* kuvatut periaatteet. Oppimisympäristöissä kiinnitetään huomiota ergonomiaan, ekologisuuteen, esteettisyyteen, ja esteettömyyteen sekä tilojen valaistukseen, sisäilman laatuun, siisteyteen ja viihtyisyyteen. Tarvikkeet, työvälineet ja materiaalit ovat lasten saatavilla, ja heidän tuotoksensa näkyvät oppimisympäristöissä.

Oppimisympäristöjä kehitetään niin, että ne edistävät vuorovaikutusta ja yhteisöllistä tiedon rakentumista. Esiopetukseen osallistuvat lapset käyttävät digitaalisia apuvälineitä. Mahdollisuus tieto- ja viestintäteknologian käyttöön tukee lasten oppimista. Media on yksi esiopetuksen oppimisympäristöistä. Toiminnassa käytetään digitaalisia apuvälineitä, ja lapset tekevät virtuaaliyhteistyötä. Lasten ideat ja tuotokset näkyvät oppimisympäristössä tieto- ja viestintäteknologian välityksellä.

Yhteisesti sovitut säännöt ja toimintatavat luovat ilmapiiriltään turvallisen ja muita kunnioittavan oppimisympäristön. Ilmapiirin on oltava avoin ja hyväksyvä, jotta jokainen lapsi uskaltaa olla oma itsensä. Tällainen ympäristö tukee lasten sosiaalisten taitojen kehittymistä ja tasa-arvoa. Lapset osallistuvat oppimisympäristöjen rakentamiseen. Tämä tukee lasten osallisuutta ja antaa heille onnistumisen kokemuksia sekä vahvistaa vuorovaikutusta vertaisryhmän kanssa.

Lisäksi hyödynnetään eri yhteistyökumppaneiden, kuten kirjasto-, kulttuuri- ja liikuntatoimen, tarjoamia mahdollisuuksia. Esiopetuksen henkilöstö tekee myös jatkuvaa yhteistyötä teknisen toimen kanssa

ulkoalueiden ja tilojen pitämiseksi mahdollisimman turvallisina. Lasten omia leikkikaluja, tieto- ja viestintäteknologisia laitteita ja muita välineitä voidaan käyttää huoltajien kanssa sovitulla tavalla.

3.3 Yhteistyö esiopetuksen aikana ja siirtymävaiheissa

Yhteistyö esiopetuksessa

Yhteistyön tavoitteina on, että varhaiskasvatus, esiopetus ja perusopetus muodostavat johdonmukaisen, lapsen kasvua ja oppimista tukevan jatkumon.

Oppimisen polun eri vaiheiden tavoitteiden ja käytäntöjen tunteminen on laadukkaan opetuksen perusta. Henkilöstö tutustuu myös varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen opetussuunnitelmiin laadun edistämiseksi. Esiopetuksen ollessa integroituna varhaiskasvatukseen esiopetus ja varhaiskasvatus muodostavat kokonaisuuden. Jos taas esiopetus järjestetään erillään varhaiskasvatuksesta, on tärkeää, että henkilöstöllä on mahdollisuus tutustua toistensa toimintaan ja oppimisympäristöihin käytännössä. Lasten kasvun ja oppimisen tukemiseksi tulee opetuksen ja tuen käytäntöjen olla yhdenmukaisia varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa.

Esiopetuksen henkilöstö tekee yhteistyötä sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstön kanssa lasten hyvinvoinnin, kasvun ja oppimisen tukemiseksi. Lasten kasvun ja oppimisen tuen sekä esiopetuksen oppilashuollon käytäntöjä arvioidaan ja kehitetään monialaisessa yhteistyössä. Yhteisölliseen oppilashuoltoon liittyviä säännöllisiä oppilashuoltokokouksia pidetään esiopetuksen ja koulun edustajien, kuraattorin, erityisopettajan sekä tarvittaessa erityislastentarhanopettajan ja terveydenhoitajan kanssa yhteisten suuntaviivojen ylläpitämiseksi.

Henkilöstön keskinäinen yhteistyö esiopetuksessa on välttämätöntä opetuksen laadun ja esiopetusyhteisön hyvinvoinnin kannalta. Yhteistyö esiopetusyhteisön aikuisten kesken toimii samalla esimerkkinä lapsille. Lasten yhteistyötaitojen vahvistaminen on yksi keskeisistä esiopetuksen tavoitteista. Esiopetuksessa käytetään erilaisia yhteistyömuotoja ja pienryhmätoimintaa. Lapsia kannustetaan ja ohjataan toimimaan ryhmän jäsenenä ja kehittämään omia yhteistyötaitojaan. Lapsia kuullaan toiminnan suunnittelun, toteuttamisen ja arvioinnin yhteydessä heille sopivalla tavalla.

Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö

Esiopetushenkilöstö tekee huoltajien kanssa lasten kehitystä ja oppimista esiopetuksessa tukevaa yhteistyötä, jonka lähtökohtana on osapuolten tasa-arvoinen vuorovaikutus ja keskinäinen kunnioitus. Yhteistyö edellyttää esiopetuksen henkilöstön aloitteellisuutta sekä henkilökohtaista vuorovaikutusta huoltajien kanssa. Yhteistyössä otetaan huomioon perheiden moninaisuus, yksilölliset tarpeet ja huoltajuuteen liittyvät kysymykset. Yhteistyössä hyödynnetään eri viestintävälineitä ja käytetään tarpeen mukaan tulkkia tai kieliavustajaa. Huoltajille tiedotetaan esiopetustoiminnasta eri viestintäkanavia käyttäen.

Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö tarjoaa myös mahdollisuuksia huoltajien väliselle keskustelulle. Vanhempainilloissa ajankohtaisista aiheista voidaan keskustella pienryhmissä, jolloin huoltajat voivat vaihtaa ajatuksia lasten kehityksestä ja oppimisesta. Näin huomioidaan huoltajien kokemukset lastensa aiemmasta kasvuympäristöistä, kehityksestä, oppimisesta ja mielenkiinnon kohteista. Henkilöstö voi suunnitella etukäteen keskustelunaiheita.

Pedagogi keskustelee kunkin lapsen huoltajan kanssa perheen ja esiopetuksen arvoista, kasvatuskäytännöistä ja tavoitteista. Jokaiselle lapselle laaditaan syksyllä yhdessä huoltajien kanssa oppimissuunnitelma, jota arvioidaan kevätlukukaudella. Keskustelulle huoltajien kanssa varataan riittävästi aikaa.

Huoltajille tarjotaan mahdollisuuksia tutustua ja osallistua lapsensa esiopetuspäivään. Lapsi ja huoltajat saavat mahdollisuuden tutustua esi- ja alkuopetuksen oppimisympäristöihin, toimintaan ja henkilöstöön jo ennen opetuksen alkua. Huoltajien kieli- ja kulttuuritietoutta sekä muuta asiantuntemusta voidaan hyödyntää esiopetuksen toteuttamisessa.

Huoltajien kanssa keskustellaan säännöllisesti lasten kasvun ja oppimisen etenemisestä. Erityisen tärkeää yhteistyö huoltajien kanssa on lasten kasvun ja oppimisen tukea suunniteltaessa ja toteutettaessa. Huoltajien tulee saada tietoa kuljetuksista ja oppilashuollosta esiopetuksen aikana sekä lapsille esiopetuksen lisäksi tarjolla olevista muista varhaiskasvatuspalveluista. Huoltajien ja lasten palaute otetaan huomioon opetusta, tuen muotoja ja toimintakulttuuria kehitettäessä.

Yhteistyö siirtymävaiheissa

Siirtyminen kotoa tai aiemmasta varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja esiopetuksesta kouluun ovat lapsille tärkeitä elämänvaiheita. Onnistunut siirtyminen edistää lasten turvallisuuden tunnetta ja hyvinvointia sekä heidän kasvu- ja oppimisedellytyksiään. Siirtymävaiheiden yhteistyökäytäntöjä arvioidaan ja kehitetään jatkuvasti henkilöstön yhteistyössä. Huoltajilta saatu palaute otetaan kehittämisessä huomioon.

Opetuksen järjestäjä luo yhteistyön ja tiedon siirron käytänteet, joiden avulla lasten siirtyminen kotoa tai aiemmasta varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja sieltä perusopetukseen tapahtuu mahdollisimman joustavasti lasten kasvua ja oppimista tukevalla tavalla. Tavoitteena on, että opetuksen, oppimisen tuen sekä oppilashuollon järjestämisen kannalta keskeinen tieto siirtyy lapsen siirtyessä yksiköstä toiseen tai koulutusasteelta toiselle. Tiedon siirrossa noudatetaan voimassa olevia säännöksiä. Esiopetuksen tai perusopetuksen siirtymävaiheissa ja erityisesti poikkeuksellisesta aloittamisajankohdasta päätettäessä hyödynnetään aikaisempien ja tulevien opettajien asiantuntemusta lapsen kasvun ja oppimisen etenemisestä ja tukemisesta. Opettajan on tärkeää käydä tutustumassa tuleviin oppilaisiinsa esiopetuksessa ja päinvastoin. Opettajan ja esiopetuksessa olevien lasten välillä saa mielellään olla useampia tapaamisia kevätlukukauden aikana.

Perusopetukseen siirtyville lapsille ja heidän huoltajilleen annetaan tietoa perusopetuksen aamu- ja iltapäivätoiminnasta.

4. Esiopetuksen toteuttamisen periaatteet

4.1 Monipuoliset työtavat

Esiopetuksen toteuttamisessa otetaan huomioon aiemmissa luvuissa kuvatut esiopetuksen yleiset tavoitteet sekä toimintakulttuurille asetetut tavoitteet.

Työtapojen valintaa ja käyttöä ohjaavat esiopetukselle asetetut tehtävät ja tavoitteet sekä lasten tarpeet, edellytykset ja kiinnostuksen kohteet. Toiminnan suunnittelussa hyödynnetään lasten omia kokemuksia. Lapset saavat olla aktiivisia omassa oppimisprosessissaan. He osallistuvat toiminnan suunnitteluun, työtapojen valintaan ja tekevät erilaisia työtehtäviä. Osallisuus tukee lapsia aloitteellisuuteen ja omaan vastuunottoon tulevaisuudessa.

Esiopetuksessa voidaan käyttää tehtäväkirjaa. Opettaja arvioi lasten tarpeet suunnittelussa niin että lasten työskentelyä on mahdollista eriyttää. Lapset saavat onnistumisen kokemuksia ja tuntevat iloa voidessaan

tehdä tehtävänsä loppuun ja sellaisin tuloksin, joihin he itse ovat tyytyväisiä. Oppimisprosessissa järjestetään aikaa suoritettujen tehtävien ja niiden lopputulosten pohdintaan ja arviointiin.

Lapset oppivat leikkiessään. Tämän vuoksi leikki eri muodoissaan on keskeistä esiopetuksessa. Tarvitaan sekä ohjattua että vapaata leikkiä. Lapsille annetaan mahdollisuus sekä sisä- että ulkoleikkeihin.

Esiopetuksen henkilöstön yhteistyö ja joustavat ryhmittelyt ovat punaisena lankana esiopetuksen arjessa. Kokemukselliset ja toiminnalliset työtavat vahvistavat lasten oppimismotivaatiota. Tavoitteena on, että lapset käyttävät kaikkia aistejaan, liikkuvat, kehittävät muistiaan ja mielikuvitustaan sekä nauttivat oivaltamisesta. Spontaanit retket lähiympäristöön tarjoavat silloin hyviä oppimistilanteita. On tärkeää, että lapset saavat kokeilla ja käyttää erilaisia työtapoja ryhmissä, työpareina ja itsenäisesti. Henkilöstö kuuntele herkällä korvalla, mistä lapset ovat kiinnostuneita, ja osallistuu aktiivisesti kysellen lasten leikkeihin, peleihin ja erilaisiin työtehtäviin. Lapsia rohkaistaan kyselemään, ihmettelemään, tutkimaan, päättelemään ja ratkaisemaan ongelmia. Toimintaan kuuluu myös tiimityö ja mahdollisuus kokeilla asioita. Lasten luontaista uteliaisuutta ja halua oppia uutta hyödynnetään.

Henkilöstö tarjoaa riittävästi erilaisia leikkiin ja opetteluun soveltuvia materiaaleja, havainto- ja työvälineitä sekä mahdollisuuksia käyttää tieto- ja viestintäteknologiaa. Tieto- ja viestintäteknologiaa käytetään opetuksessa pedagogisena työvälineenä. Materiaalin tulee olla näkyvillä ja helposti lasten saatavilla.

Työtapoja kehitetään yhteisesti henkilöstön itsearvioinnin sekä lapsilta ja huoltajilta saadun palautteen perusteella. Henkilöstökokoukset ovat hyvä keskustelufoorumi itsearvioinnille. Niissä käydään avointa keskustelua siitä, miten viimeaikainen toiminta on vastannut lasten kiinnostuksiin ja tarpeisiin. Jokaisen kannattaa kysyä itseltään ja toisilta: ”Mikä onnistui hyvin? Mikä ei onnistunut niin hyvin? Miten jatkamme työtä positiivisessa hengessä?”

Huoltajilla on vanhempainilloissa ja kahdenkeskisissä keskusteluissa mahdollisuus antaa palautetta ja esittää toiveita toiminnan sisällöstä. Vanhempainilloissa voidaan myös käydä pienryhmäkeskusteluja huoltajien odotuksista ja siitä, mitä he toivovat lasten oppivan esiopetuksessa. Vanhempainryhmät tai rekisteröidyt vanhempainyhdistykset ovat myös hyvä mahdollisuus huoltajien ja henkilöstön väliseen yhteistyöhön.

4.2 Arviointi opetuksen ja oppimisen tukena

Arviointi on kiinteä osa esiopetusta. Arvioinnilla on esiopetuksessa kaksi tehtävää: sen avulla suunnitellaan ja kehitetään opetusta sekä tuetaan kunkin lapsen hyvinvointia, kasvua ja oppimista. Arviointi on havainnoinnin, dokumentoinnin, arviointipäätelmien ja palautteen muodostama koko-naisuus, johon osallistuvat opettajien lisäksi muu esiopetuksen henkilöstö sekä lapset ja huoltajat.

Arvioinnissa tukeudutaan luvun 2.1 mukaisiin esiopetuksen järjestämistä ohjaaviin velvoitteisiin ja luvun 2.3 mukaiseen arvoperustaan. Suunnittelun apuna voidaan käyttää lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelmaa, jossa on tietoja lapsen aiemmista kasvuympäristöistä, kehittymisestä ja oppimisesta sekä mielenkiinnon kohteista. Samalla suunnitellaan lapsen henkilökohtaiset tavoitteet. Suunnittelu tapahtuu yhteistyössä lapsen huoltajan kanssa. Myös lapsi voi olla mukana suunnittelussa.

Opettaja seuraa kunkin lapsen kehittymistä ja oppimista esiopetuksen aikana havainnoimalla sekä keräämällä pedagogista dokumentointia ja palautetta esiopetuksen henkilöstöltä, lapselta itseltään ja tämän huoltajilta. Opettaja voi myös hyödyntää haastatteluja, keskusteluja, avoimia kysymyksiä, piirustuksia, valokuvia sekä lapsen muita tuotoksia. Lapsen oppimisprosessin dokumentointiin voidaan käyttää digitaalisia apuvälineitä.

Esiopetuksen henkilöstön on tärkeää antaa lapsille päivittäin rohkaisevaa ja kannustavaa palautetta lasten vahvuuksista ja kehittämisalueista. Kun toimintaa arvioidaan yhdessä lasten kanssa, lasten kehitystä tuetaan ja heitä autetaan rakentamaan myönteistä minäkuvaa. Arvioinnin kautta lapsi oppii ymmärtämään, että oppimista tapahtuu kaikissa tilanteissa, ja lapsi voi itse nähdä, miten hän on kehittynyt ja saanut uusia taitoja. Lapsille tarjotaan mahdollisuus kuvailla, mistä he esiopetuksessa pitävät, missä he ovat onnistuneet ja mitä he haluaisivat opetella. Lapsia rohkaistaan myös pohtimaan yhteisten tehtävien onnistumista. Tämä auttaa lasta tuntemaan, että hän on osallisena omaan oppimisprosessiinsa ja pystyy vaikuttamaan siihen. Lapsen taitojen kehittymistä arvioidaan jatkuvasti päivittäisessä toiminnassa. On myös tärkeää, että huoltajat saavat usein palautetta lapsensa työskentelystä, käyttäytymisestä ja oppimisen edistymisestä, jotta he voivat osaltaan tukea lastaan. Toiminnan jatkuvassa arvioinnissa on hyvä pohtia, mikä toimii hyvin, mikä ei toimi niin hyvin ja mitä pitäisi muuttaa.

Yksi kestävän kehityksen edellytys on, että yhteiselle pohdinnalle, arvioinnille ja suunnittelulle järjestetään tietoisesti aikaa esimerkiksi tekemällä yhteistyötä muiden esiopetusryhmien tai päiväkotien kanssa.

On tärkeää, että tarpeelliset tiedot kunkin lapsen esiopetuksen aikaisesta työskentelystä sekä kasvun ja oppimisen etenemisestä ovat opettajan käytettävissä ennen koulun alkua. Tämä edellyttää esiopetuksen ja koulun henkilöstön sekä huoltajien ja lasten yhteistyötä. Mustasaaren ja Vöyrin kunnissa käytetään yhteneviä dokumentteja kuvaamaan kunkin lapsen etenemistä esiopetuksessa sekä yhteneviä lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelmia. Oppimissuunnitelma seuraa lasta perusopetukseen siirryttäessä, jotta lapsi voi edetä omalla oppimisen polullaan.

Kaikki esiopetuksen arviointiin käytettävät asiakirjat Mustasaaren ja Vöyrin kunnissa ovat saatavilla oman kunnan intranetistä.

Arviointiin käytettävät asiakirjat:

1. Lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelma laaditaan yhdessä huoltajien kanssa esiopetuksen alkaessa, ja suunnitelmaa arvioidaan ennen toimintavuoden päättymistä. On tärkeää, että huoltajat saavat säännöllisesti palautetta lapsensa työskentelystä, käyttäytymisestä ja oppimisen edistymisestä, jotta myös he voivat tukea lastaan.

2. Viihtyvyyksikysely oppimisen polun dokumentoinnin välineenä

Esiopetuksessa kehitetään lasten edellytyksiä itsearviointiin. Lapsia rohkaistaan kuvaamaan, mistä he esiopetuksessa pitävät, missä he ovat omasta mielestään onnistuneet ja mitä he haluaisivat opetella jatkossa. Opettaja ohjaa lapsia myös pohtimaan yhteisten tehtävien onnistumista. Lasten oppimisen polun aikana vähitellen kehittyvä itsearviointitaito on osa oppimisen taitoja.

3. Todistus esiopetukseen osallistumisesta

Todistukseen merkitään todistuksen antamispäivä, opetuksen järjestäjän nimi, päiväkodin nimi, lapsen nimet ja henkilötunnus sekä yleiskuvaus toteutuneesta esiopetuksesta.

4.3 Opetuksen yhteiset tavoitteet ja oppimiskokonaisuudet

Esiopetus on luonteeltaan eheytettyä opetusta, joka muodostuu eri laajuisista ja eri tavoin toteutetuista oppimiskokonaisuuksista. Oppimiskokonaisuuksien toteuttamisen lähtökohtina ovat lasten kiinnostuksen kohteet sekä tässä luvussa kuvatut opetukselle asetettavat yhteiset tavoitteet. Yhteiset tavoitteet perustuvat

eri tiedon- ja taidonaloista nouseviin, esiopetuksen kannalta oleellisiin opetuksen tavoitteisiin sekä laaja-alaiselle osaamiselle asetettuihin tavoitteisiin. Yhteiset tavoitteet ovat opettajan työtä ohjaavia tavoitteita.

Oppimiskokonaisuuksina toteutetun opetuksen tavoitteena on tukea lasten kokonaisvaltaista kasvua ja hyvinvointia sekä tarjota monipuolinen perusta heidän osaamisensa edistymiselle. Leikki ja muut lapsille ominaiset tavat oppia ja työskennellä ovat opetuksen ja toiminnan lähtökohtana. Oppimiskokonaisuuksien kesto ja toteutustapa vaihtelevat valitun aihepiirin, tilanteen ja lasten oppimisen etenemisen mukaan. Oppimisprosessi on tärkeä. Lapset osallistuvat oppimiskokonaisuuksien suunnitteluun ja toteutumisen arviointiin opettajan ohjauksessa. On tärkeää, että jokaisella lapsella on mahdollisuus oppia ja työskennellä omaan tahtiinsa sekä kehittää taitojaan vuorovaikutuksessa toisten lasten, opettajan ja muun henkilöstön kanssa monipuolisissa oppimisympäristöissä. Oppimiskokonaisuuksien tehtävä on tarjota lapsille uusia ja innostavia oppimiskokemuksia sekä mahdollisuuksia työskennellä kullekin lapselle sopivia oppimisen haasteita sisältävien tehtävien parissa. Erityyppisten materiaalien käyttö on antoisaa. Henkilöstö kuuntelee herkillä korvalla lasten kiinnostuksen kohteita ja huolehtii lapsiryhmän tarpeista niin, että oppimiskokonaisuudet voidaan toteuttaa lapsia kiinnostavalla tavalla, esimerkiksi ryhmätöillä ja kokeiluilla. Henkilöstö kysyy lapsilta rakentavia kysymyksiä, joiden avulla lapset voivat ratkaista erilaisia ongelmia ja siten oppia, että samaan tulokseen pääsee eri reittejä.

Lapsia kannustetaan siihen, että he oppivat selittämään ajatteluaan oppimisprosessin aikana. Opetuksessa otetaan huomioon lasten erilaiset tuen tarpeet ja annetaan lapsille riittävästi tukea heti tuen tarpeen ilmetessä.

Tässä luvussa kuvatut opetukselle asetetut yhteiset tavoitteet on ryhmitelty viideksi kokonaisuudeksi. Kuhunkin oppimiskokonaisuuteen on koottu tavoitteita, joilla on toisiinsa liittyviä opetuksellisia ja kasvatuksellisia tehtäviä. Esiopetuksen oppimiskokonaisuuksia muodostettaessa tavoitteita ja sisältöjä yhdistellään pedagogisesti tarkoituksenmukaisella tavalla.

Lapset oppivat käyttämään muita välineitä täydentäviä digitaalisia työkaluja kaikissa oppimiskokonaisuuksissa. Lapset ja henkilöstö yhdessä käyttävät oppimisprosessissaan tieto- ja viestintäteknologiaa luovasti.

4.3.1 Ilmaisun monet muodot

Lasten oppimisedellytykset, sosiaaliset taidot ja myönteinen minäkuva vahvistuvat, kun he saavat valmiuksia ympäröivän maailman jäsentämiseen. Nämä valmiudet kehittyvät, kun lapset tutkivat, tulkitsevat ja ilmaisevat itseään ja maailmaa erilaisia ilmaisun taitoja harjoittelemalla. Harjoittelu tukee myös lasten keskittymiskyvyn ja itsesäätytaitojen kehittymistä. Esiopetuksen tehtävä on kehittää lasten ilmaisua musiikillisen, kuvataiteellisen, käsitöiden sekä suullisen ja kehollisen ilmaisun perustaitoja harjoittelemalla. Kulttuurin ja ilmaisun eri muotoihin tutustuminen vahvistaa lasten osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja sekä monilukutaidon kehittymistä. Eri ilmaisumuotojen käyttö esiopetuksen arjessa ja juhlissa tarjoaa mahdollisuuksia tuoda esille kulttuurista monimuotoisuutta ja iloita siitä.

Oppimiskokonaisuuteen liittyvät opetuksen yleiset tavoitteet

Esiopetuksessa lapsia rohkaistaan ja ohjataan käyttämään ilmaisun eri muotoja. Opetus suunnitellaan niin, että lapset saavat elämyksiä taiteesta sekä kokemuksia luovasta prosessista ja siihen kuuluvasta suunnittelun, toteutuksen ja arvioinnin kokonaisuudesta. Toiminnan lähtökohtana ovat lasten aistimukset, havainnot ja kokemukset. Lapsia kannustetaan kertomaan ideoistaan, työskentelystään ja niihin liittyvistä erilaisista kokemuksista. Toiminnan tuotoksia tarkastellaan yhdessä, ja yhteinen tekeminen näkyy oppimisympäristöissä. Lasten ilmaisussa ja työskentelyn dokumentoinnissa käytetään monipuolisesti

erilaisia materiaaleja ja välineitä. Opetuksessa hyödynnetään monipuolisesti eri oppimisympäristöjä ja lähiseudun kulttuuritarjontaa.

Yksityiskohtaisemmat tavoitteet

- Esiopetuksen **musiikillinen toiminta** on monipuolista ja moniaistista, ja sen tavoitteena on vahvistaa lasten kiinnostusta ja suhdetta musiikkiin. Lapsille tarjotaan kokemuksia heidän omista musiikillisista taidoistaan laulun, tanssin, liikkeen, soiton ja oman musiikin luomisen avulla. Heidän kanssaan opetellaan lauluja ja tutustutaan eri musiikkityyleihin ja soittimiin. Musiikilla leikitään, kokeillaan ja improvisoidaan. Lasten kanssaan havainnoidaan äänen tasoa, kestoa, voimaa ja sointivärejä musiikillisessa toiminnassa. Opetus tarjoaa lapsille kokemuksia musiikin tekemisestä yhdessä.
- Esiopetuksessa harjoitellaan käsitöiden tekemistä ja erilaisten työvälineiden käyttöä. Lapsia innostetaan käsitöiden tekemiseen. Lasten kanssa kokeillaan sekä kovien että pehmeiden materiaalien käyttöä ja opetellaan niiden käsittelyssä tarvittavia tekniikoita ja perustaitoja. Lapsia rohkaistaan suunnittelemaan ja toteuttamaan erilaisia käsitöitä mielikuvituksensa ja omien taitojensa puitteissa yhdessä toisten kanssa. Lapset suunnittelevat ja valmistavat opettajan ohjauksessa myös pitempikestoisen käsityön. Työskentelyssä voidaan hyödyntää paikallisia tai lapsiryhmän taustoihin liittyviä käsityöperinteitä.
- Esiopetuksessa tuetaan lasten **kuvallisen ajattelun ja kuvailmaisun** kehittymistä tekemällä, tulkitsemalla ja arvioimalla erilaisia kuvia. Opeteltava asia suunnitellaan lasten kokemusmaailmasta ja kiinnostuksen kohteista lähtien. Lapsia rohkaistaan kokeilemaan erilaisia kuvan tekemisen tapoja, välineitä ja materiaaleja, myös digitaalisia työkaluja. Kuvan tekemisen taitoja harjoitellaan moniaistisesti esimerkiksi maalaamalla, rakentamalla ja me-diaesityksiä tekemällä. Lasten kanssa havainnoidaan heidän itse tuottamiensa kuvien lisäksi taideteoksia, median kuvia, esineiden muotoilua sekä rakennetun ja luonnon ympäristön kohteita. Lapsia ohjataan tulkitsemaan ja kertomaan ajatuksiaan kuvallisista viesteistä. Kuvia tarkasteltaessa kiinnitetään huomiota esimerkiksi väreihin, muotoihin, materiaaleihin, tekijään, esitysyhteyteen ja kuvien herättämiin tunteisiin.
- Lapsia **rohkaistaan suulliseen ja keholliseen ilmaisuun** monipuolisten harjoitusten ja leikin avulla. Tavoitteena on, että lapset saavat kokemuksia siitä, miten kielellä ja keholla voidaan leikkiä ja viestiä monimuotoisesti. Lasten mielikuvituksesta nousevia tai heidän kokemiaan ja havaitsemiaan asioita työestetään yhdessä ilmaisun keinoin. Opetuksessa hyödynnetään loruja, runoja sekä lasten kirjallisuutta. Lapset saavat kokemuksia sekä spontaanista ilmaisusta että yhteisesti suunnitellusta prosessista. Ilmaisumuotoina voidaan käyttää esimerkiksi draamatoimintaa, sanataidetta ja tanssia.

4.3.2 Kielen rikas maailma

Kieli on lapsille sekä oppimisen kohde että väline. Esiopetuksessa kielestä tulee yhä vahvemmin lasten ajattelun, ilmaisun ja vuorovaikutuksen väline, jonka avulla he jäsentävät arkeaan ja rakentavat maailmankuvaansa. Esiopetuksen tehtävä on tukea lasten **kielellisten taitojen** kehitystä kokonaisvaltaisesta kielen merkityksen hahmottamisesta kohti yksityiskohtaisempaa kielen rakenteiden ja muodon havaitsemista. Keskeistä on vahvistaa lasten kiinnostusta ja uteliaisuutta puhuttua kieltä sekä lukemista ja kirjoittamista kohtaan. Kielellinen mallintaminen ja runsas myönteinen palaute ovat tärkeitä oppimiselle. Erilaisten viestien tulkitseminen ja tuottaminen suullisesti ja viestinnän välineitä käyttäen ovat osa vähitellen kehittyvää monilukutaitoa sekä tieto- ja viestintäteknologista laaja-alaista osaamista. Esiopetuksessa lasten kielellisen ja kulttuurisen taustan monimuotoisuus tunnustetaan, sitä kunnioitetaan ja sen jatkuvuutta tuetaan.

Eri kielten havainnointi tukee lasten kielitietoisuutta sekä kulttuuriseen osaamiseen ja vuorovaikutukseen liittyvän laaja-alaisen osaamisen kehittymistä.

Oppimiskokonaisuuteen liittyvät opetuksen yleiset tavoitteet

Esiopetuksen tavoitteena on edistää lasten kielellistä kehitystä ja vuorovaikutustaitoja sekä vahvistaa heidän kiinnostustaan kieliin ja kulttuureihin. Lasten kielellisen tietoisuuden kehittymistä edistetään kielellä leikkien, loruillen sekä tutustuen monipuolisesti puhuttuun ja kirjoitettuun kieleen. Lasten kehittyvää luku- ja kirjoitustaitoa tuetaan leikkien ja toiminnallisten harjoitusten avulla. Opetus ja oppimisympäristöt suunnitellaan niin, että niissä on lapsille runsaasti mahdollisuuksia havainnoida, tutkia ja kokeilla puhuttua ja kirjoitettua kieltä sekä laajentaa sanavarastoaan. Opetuskielen lisäksi esiopetuksessa havainnoidaan muita kieliä. On tärkeää, että lapset, joiden äidinkieli on muu kuin esiopetuksen kieli, saavat vahvan tuen opetuskielen taidon kehittymiselle ja samalla kokemuksen, että heidän kotona puhumansa kieli on tärkeä ja arvokas.

Yksityiskohtaisemmat tavoitteet

- Lasten kielitaidon kehittymistä toimintakielessä, **suomi/ruotsi/saame/viittomakieli**, tuetaan monipuolisesti esiopetuksen aikana.

Opetus tarjoaa lapsille mahdollisuuksia harjoitella kuuntelemista ja puhumista erilaisissa tilanteissa. Heitä ohjataan kertomaan ja keskustelemaan sekä eläytymään, ymmärtämään ja muistamaan kuulemaansa. Sanojen merkityksiä pohditaan yhdessä ja sanoilla leikitellään. Yhteisissä keskusteluissa lapset kehittävät taitojaan kysyä, päätellä ja arvioida kuulemaansa. Lapsia innostetaan tarinoiden tekemiseen ja taitoa harjoitellaan esimerkiksi saduttamalla tai digitarinoita tekemällä.

Lapsille luetaan erilaisia tekstejä ja niistä keskustellaan yhdessä. Tämä auttaa lapsia ymmärtämään lukemisen merkitystä. Opettajan mallintamisen ja erilaisten harjoitusten avulla lapset saavat kokemuksia siitä, miten puheen voi muuttaa kirjoitetuksi kieleksi ja kirjoitetun kielen puheeksi. Kirjoitettua ja puhuttua kieltä tutkitaan yhdessä. Lapsia ohjataan havaitsemaan, että puheen voi jakaa pienempiin osiin, kuten sanoihin, tavuihin ja äänneisiin.

Lasten lukutaidon kehittymistä tuetaan järjestämällä heille mahdollisuuksia leikilliseen kirjoittamiseen ja omien tekstien tuottamiseen digitaalisten työkalujen avulla. Lapsia innostetaan yhdessä ja omatoimisesti tunnistamaan ja tuottamaan eri tavoin kirjaimia, sanoja ja tekstejä taitojensa ja mielenkiintonsa mukaisesti heille mielekkäissä asiayhteyksissä.

Opetuksessa käytetään monipuolisesti lastenkirjallisuutta. Lapsia rohkaistaan tutkimaan ja lukemaan oman taitonsa mukaisesti erilaisia tekstejä sekä kertomaan ja ilmaisemaan eri tavoin kuulemastaan tai lukemastaan.

Erilaisten leikkien ja harjoitusten avulla tuetaan lasten hienomotoristen taitojen kehittymistä sekä heidän kykyään hahmottaa tilaa ja suuntia. Lapsia ohjataan tarkoituksenmukaiseen kynäotteeseen ja näppäimistöjen ja muiden digitaalisten työkalujen käyttöön.

- Esiopetuksessa tuetaan lasten kielellisiä valmiuksia havainnoimalla eri kieliä yhdessä lasten kanssa. Erityisesti tarkastellaan lapsiryhmässä ja lähiympäristössä puhuttuja kieliä. Näin tuetaan lasten kielitietoisuuden ja oman kielellisen ja kulttuurisen identiteetin kehittymistä. Samalla lapsia autetaan havaitsemaan ympäröivän maailman kielellinen ja kulttuurinen rikkaus ja kiinnostavuus. Opetuksessa voidaan käyttää esimerkiksi erikielisiä lauluja, leikkejä ja viittomia.

4.3.3 Minä ja meidän yhteisömmme

Lasten elinpiiri laajenee heidän kasvaessaan. Kodin perinteiden, toimintamallien, arvojen ja katsomusten lisäksi lapset kohtaavat toisenlaisia tapoja ajatella ja toimia. Esiopetuksen tehtävä on vahvistaa lasten valmiuksia ymmärtää yhteiskunnan monimuotoisuutta ja toimia siinä. Aihetta lähestytään **historiallisesta ja yhteiskunnallisesta** sekä **etiikan** ja **katsomusten** näkökulmista. Lähiyhteisön menneisyyttä sekä ajankohtaisia asioita pohtimalla suunnataan lasten mielenkiintoa yhteiskunnallisiin asioihin. Arjen eettisten valintojen pohdinta sekä omien tunnetaitojen kehittäminen ja rakentavan käyttäytymisen harjoittelu vahvistavat lasten vuorovaikutustaitoja. Tutustuminen lähiyhteisön tapoihin sekä uskontoihin ja muihin katsomuksiin yhdessä kokonaisuuden muiden tavoitteiden kanssa tukee lasten kulttuurisen osaamisen ja vuorovaikutustaitojen kehittymistä sekä ajatteluun ja oppimiseen liittyvää laaja-alaista osaamista. Opetuksessa toimitaan yhteistyössä huoltajien kanssa kunkin perheen taustaa, katsomuksia ja arvoja kuullen.

Oppimiskokonaisuuteen liittyvät opetuksen yleiset tavoitteet

Tavoitteena on edistää lasten mielenkiintoa yhteiskunnan, erityisesti lähiyhteisön toimintaan ja vahvistaa heidän osallisuuttaan toimintaympäristössään. Lapsia ohjataan havainnoimaan nykyisyyttä ja heille luodaan mahdollisuuksia eläytyä menneisyyden tapahtumiin ja tilanteisiin. Opetuksessa tuetaan lasten eettisen kohtaamisen ja ajattelun taitoja sekä tunnetaitojen kehittymistä. Lapset tutustuvat opettajan johdolla niin omaan kuin muihinkin lapsiryhmässä tai lähiyhteisössä edustettuina oleviin katsomuksiin ja uskontoihin sekä niihin liittyviin tapoihin ja perinteisiin. Lapsia rohkaistaan kysymään ja heidän pohdintoilleen ja ihmettelylle annetaan tilaa. Kokonaisuuden työtapoina korostuvat keskustelut sekä erilaiset eläytymisen mahdollistavat menetelmät.

Yksityiskohtaisemmat tavoitteet

- Lasten kanssa tutustutaan johonkin lähiympäristön henkilöön tai kohteeseen **historiallisesta** näkökulmasta. Aihetta lähestytään havainnollisesti ja moniaistisesti eri ilmaisutapoja hyödyntäen. Lisäksi opetuksessa voidaan käsitellä lapsia kiinnostavia muita historiallisia tapahtumia, henkilöitä, kulttuureja ja kulttuuriperintöä. Tiedon lähteenä voidaan käyttää lähiyhteisön jäseniä, esineistöä ja ympäristöä sekä hyödyntää lasten huoltajien asiantuntemusta omasta kulttuuriperinnöstään. Opetuksessa voidaan hyödyntää myös juhlaperinteitä, kertomuksia, perinneleikkejä ja vanhoja lauluja.
- Lasten kiinnostusta **yhteiskunnallisiin** asioihin herätetään keskustelemalla heitä kiinnostavista lähiyhteisön ja yhteiskunnan ajankohtaisista asioista. Lasten kanssa tutustutaan mediaan ja kokeillaan median tuottamista leikinomaisesti. Mediatarjonnan sisältöä ja todenmukaisuutta pohditaan yhdessä lasten kanssa. Opetuksessa tutustutaan lasten oikeuksiin hyödyntäen YK:n yleissopimusta lapsen oikeuksista. Lasten kanssa laaditaan ja kehitetään esiopetusryhmän sääntöjä. Samalla autetaan lapsia ymmärtämään, että yhteisön säännöt ovat ihmisten luomia sopimuksia. Lähiympäristöä hyödynnetään niin että lapsilla on mahdollisuus aitoon osallistumis- ja vaikuttamiskokemukseen.
- Esiopetukseen sisältyy koko ryhmälle yhteistä **eettistä kasvatusta**. Kasvatus liitetään lasten arkeen ja käytännön tilanteisiin, joihin liittyy tunteita ja eettisiä valintoja. Lapsia ohjataan tunnistamaan tunteitaan, toimimaan ystävällisesti ja vastuullisesti sekä ratkaisemaan rakentavasti keskinäisiä ristiriitatilanteitaan. Lasten kanssa pohditaan ystävyyttä ja toisten kunnioittamista, ilon ja pelon aiheita, tyttöinä ja poikana olemiseen liittyviä oletuksia sekä oikean ja väärän erottamista. Yhteisten keskustelujen lisäksi luontevia tapoja eettiseen kasvatukseen antavat esimerkiksi roolileikit sekä sadut ja median kertomukset. Opetuksessa voidaan hyödyntää sosiaalisia taitoja ja tunnetaitoja kehittäviä opetusohjelmia ja materiaaleja.

- Esiopetuksen **katsomuskasvatuksessa** yhteisen tutustumisen kohteena ovat lapsiryhmässä läsnä olevat uskonnot ja katsomukset. Uskonnottomuutta tarkastellaan esiopetuksessa muiden katsomusten rinnalla. Katsomuskasvatus liitetään arjen asioihin, juhliin ja ajankohtaisiin tapahtumiin, joilla on uskonnollista tai katsomuksellista merkitystä. Tavoitteena on auttaa lapsia ymmärtämään ja kunnioittamaan sekä omia että toisten lasten ja perheiden erilaisia katsomuksellisia perinteitä sekä niihin liittyviä tapoja ja käsityksiä. Lapsia rohkaistaan erilaisten elämänsymptomien pohdintaan yhdessä toisten kanssa toimien. Samalla heidän valmiutensa ymmärtää uskontoihin ja katsomuksiin liittyviä sanoja ja käsitteitä vahvistuvat. Opetuksessa hyödynnetään esimerkiksi vierailuja ja lähiympäristön tapahtumia.

4.3.4 Tutkin ja toimin ympäristössäni

Lasten toimintaympäristö – lähiluonto ja rakennettu ympäristö sekä muut esiopetuksen oppimisympäristöt – tarjoavat runsaasti aineksia lasten oppimiselle. Erityisen tärkeää opetuksen liittäminen lasten kokemusmaailmaan ja heidän toimintaympäristöönsä on **matemaattisten taitojen** opettelussa sekä **teknologia- ja ympäristökasvatusten** toteuttamisessa. Toimintaympäristöön liittyvät havainnot, kokemukset ja tiedot, niiden jäsentäminen ja kuvaaminen auttavat lapsia kehittymään ajattelijoina ja oppijoina. Kehittyvä taito nimetä asioita sekä ymmärtää ja käyttää erilaisia käsitteitä edistää lasten monilukutaitoa. Esiopetuksen tehtävänä on tukea lasten matemaattisen ajattelun kehittymistä ja kiinnostusta matematiikkaan. Tehtävänä on myös vahvistaa lasten luonnontuntemusta ja luontosuhdetta sekä tutustua arjen teknologiaan. Esiopetuksessa tutustutaan tutkivaan oppimiseen havainnoimalla ja tutkimalla ympäristöä sekä kokeilemalla ja pääättelemällä.

Oppimiskokonaisuuteen liittyvät opetuksen yleiset tavoitteet

Esiopetuksessa vahvistetaan pohjaa lasten matemaattisen ajattelun kehittymiselle ja matematiikan oppimiselle. Lapsia ohjataan kiinnittämään huomiota arjessa ja ympäristössä ilmenevään matematiikkaan. Opetus luo mahdollisuuksia luvun, muutoksen ja ajan käsitteiden sekä tason ja avaruuden hahmottamisen ja mittaamistaitojen kehittymiselle. Opetuksen tavoitteena on tarjota oivaltamisen ja oppimisen iloa matemaattisen ajattelun eri vaiheissa oleville lapsille.

Opetuksessa havainnoidaan luontoa. Lasten ympäristöherkkyyden ja luontosuhteen kehittymistä tuetaan tarjoamalla lapsille kokemuksia luonnossa liikkumisesta sekä sen tutkimisesta. Lapsia ohjataan myös havainnoimaan ympäristön teknologiaa sekä kokeilemaan ja keksimään omia ratkaisuja.

Opetuksessa tutustutaan tutkivaan työtapaan. Lapsia rohkaistaan tekemään kysymyksiä ja etsimään niihin yhdessä selityksiä. Lapset opettelevat vertailemaan, luokittelemaan sekä järjestämään havaintojen tai mittausten pohjalta saatuja tietoja. Havaintoja harjoitellaan esittämään itse ja kuvien sekä erilaisten, myös digitaalisten, välineiden avulla. Heitä rohkaistaan tekemään päätelmiä ja keksimään ratkaisuja arjen ongelmiin sekä kokeilemaan ratkaisuja. Opetuksessa harjoitellaan dokumentointia eri välinein sekä esittämään tuloksia eri tavoin.

Yksityiskohtaisemmat tavoitteet

- Lapsia kannustetaan kehittämään **matemaattisia taitojaan** toiminnallisesti, leikkien ja eri aisteja käyttäen erilaisissa oppimisympäristöissä. Opetuksessa tutustutaan matematiikkaan ja sen osa-alueisiin havainnollisesti ja yhdessä toimien.

Lapsia innostetaan pohtimaan ja kuvailemaan matemaattisia havaintojaan erilaisissa arjen tilanteissa opettajan mallintamisen ja kielellistämisen avulla. Havaintoja harjoitellaan esittämään itse ja kuvien sekä erilaisten välineiden avulla. Toiminta suunnitellaan niin että siinä on paljon mahdollisuuksia luokitella, vertailla, asettaa järjestykseen asioita ja esineitä sekä löytää ja tuottaa säännönmukaisuuksia. Opetukseen kuuluu muistia kehittäviä leikkejä ja tehtäviä. Lapsia kannustetaan myös toimintaympäristöön liittyvien ongelmanratkaisutehtävien päättelyyn ja ratkaisujen etsimiseen.

Lukukäsitteen kehittymistä tuetaan monipuolisesti leikkien ja työskennellen. Lapsia innostetaan havainnoimaan lukumääriä ympäristöstä sekä liittämään ne lukusanaan ja numeromerkkeihin taitojensa mukaan. Lukumääriä vertaillaan ja tutkitaan lukumäärän muutosta käytännön esimerkkejä keksien. Erityisesti opetuksessa kiinnitetään huomiota lasten lukujonotaitojen ja nimeämisen kehittämiseen.

Erilaisilla harjoituksilla tuetaan lasten tason ja tilan hahmottamista. Lapsia kannustetaan tutkimaan ja kokeilemaan 2- ja 3-ulotteisuutta sekä opettelemaan sijainti- ja suhdekäsitteitä, kuten edessä, ylhäällä ja joka toinen, esimerkiksi liikuntaleikkien avulla. Lasten geometrisen ajattelun vahvistamiseksi heille järjestetään mahdollisuuksia rakenteluun, askarteluun ja muovailuun. Opettajan ohjauksessa lapset tutustuvat ympäristössä oleviin muotoihin ja harjoittelevat nimeämään niitä.

Esiopetuksessa kokeillaan mittaamista keholla ja eri välineillä. Opetuksessa harjoitellaan ajankäsitteitä, kuten joskus, eilen ja aamulla. Aikajärjestyttä pohditaan yhdessä esimerkiksi vuorokaudenaikoja havainnoimalla. Opetuksessa hyödynnetään muun muassa leikkejä, pelejä ja tarinoita sekä tieto- ja viestintäteknologiaa.

- Esiopetuksen **ympäristökasvatus** tarjoaa lapsille luontokokemuksia sekä mahdollisuuden tutkia ja tutustua kasveihin, eläimiin ja luonnon ilmiöihin. Ympäristöä havainnoidaan eri aistein sekä havaintovälineiden avulla. Opetukseen voi kuulua myös pieniä kokeita. Havainnoista keskustellaan ja havaintotietoa harjoitellaan luokittelemaan. Samalla opetellaan luontoon liittyvien käsitteiden käyttöä ja päätelmien tekemistä sekä pohditaan syy-seuraussuhteita. Lasten luonnontuntemusta hyödynnetään opetuksessa. Lasten kanssa harjoitellaan tiedon hankintaa hakemalla yhdessä tietoa joistakin lapsia kiinnostavista asioista. Opetuksessa luodaan pohjaa kestäväälle elämäntavalle tutustumalla luonnonsuojeluun. Lapsia ohjataan huolehtimaan ympäristöstään ja sen viihtyisyydestä.
- Lasten kanssa havainnoidaan ja pohditaan arjessa esiintyviä **teknologisia ratkaisuja** ja niiden ominaisuuksia ja toimivuutta. Opetuksessa tuodaan esille, että teknologia on ihmisen luovan toiminnan aikaansaamaa. Lapset tutustuvat teknologiaan keksimällä, askartelemalla ja rakentamalla itse erilaisia rakenteita ja ratkaisuja eri materiaaleja hyödyntäen. Lapsia kannustetaan kuvailemaan tekemiään ratkaisuja. Opetuksessa voidaan hyödyntää oppimisympäristöjen välineiden lisäksi esimerkiksi lasten omia leikkikaluja ja miettiä niiden toimintaperiaatteita.

4.3.5 Kasvan ja kehityn

Itsestä huolehtiminen ja siihen liittyvät arjen taidot ovat osa esiopetuksen tavoitteena olevaa laaja-alaista osaamista. Kehittyäkseen tällä osaamisen alueella lapset tarvitsevat kokemuksia, tietoja ja pohdintaa, joiden pohjalta heidän arvostuksensa ja taitonsa voivat vähitellen kehittyä. Esiopetuksessa tehtävää lähestytään **liikunnan, ruuan, kuluttajuuden, terveyden** sekä **turvallisuuden** näkökulmista. Esiopetuksen tehtävänä on luoda pohjaa terveyttä ja hyvinvointia arvostavalle ja liikunnalliselle elämäntavalle sekä kehittää lasten

terveysosaamista ja turvataitoja. Lisäksi tehtävänä on edistää kestävään elämäntapaan kuuluvia ruoka-, kulutus- ja puhtaustottumuksia.

Oppimiskokonaisuuteen liittyvät opetuksen yleiset tavoitteet

Lapset saavat monipuolisia kokemuksia liikunnasta ja alkavat ymmärtää liikkumisen yhteyttä hyvinvointiin ja terveyteen. Opetus tarjoaa mahdollisuuksia lasten motoristen ja sosiaalisten taitojen kehittymiselle. Erityisesti kiinnitetään huomiota lasten yleisten oppimisedellytysten kannalta tärkeiden havaintomotoristen taitojen kehittymiseen. Lasten kanssa tutustutaan terveelliseen ruokaan ja pohditaan sen merkitystä. Lapsia ohjataan kohtuulliseen kulutukseen. Opetuksessa pohditaan terveyteen liittyviä tekijöitä sekä tuetaan lasten valmiuksia pitää huolta terveydestään. Lapset saavat tietoja turvallisesta liikkumisesta lähiympäristössä sekä esiopetuksen oppimisympäristöissä.

Yksityiskohtaisemmat tavoitteet

- Esiopetuksen tavoitteena on innostaa lapsia **liikkumaan** monipuolisesti ja kokemaan liikunnan iloa. Liikkumisen ja leikkien avulla lasten yhdessä toimimisen taidot kehittyvät. Samalla heidän kehohallintansa vahvistuu sekä heidän taitonsa hahmottaa omaan kehoaan ja sen eri osia suhteessa ympäröivään tilaan, käytettävään aikaan ja voimaan kehittyä. Ohjatun liikkumisen lisäksi huolehditaan siitä, että lapsilla on mahdollisuuksia päivittäiseen omaehtoiseen liikkumiseen sekä sisällä että ulkona. Yhteistyössä huoltajien kanssa lapsia rohkaistaan liikkumaan myös vapaa-ajalla erilaisissa tiloissa ja ulkona erilaisissa olosuhteissa.

Esiopetuksessa harjoitellaan monipuolisesti ja säännöllisesti arkeen liittyviä motorisia perustaitoja eri ympäristöissä. Näitä ovat tasapaino-, liikkumis- ja välineenkäsittelytaidot. Tasapainoa harjoitellaan pysähtymisiä ja harhauttamisia sisältävien leikkien avulla tai taitoradalla leikitellen. Liikkumistaitoja edistetään kierimistä, kiipeämistä, juoksua ja hyppelyjä sisältävillä harjoituksilla. Välineenkäsittelytaitoja harjoitellaan työntämällä ja vetämällä sekä käyttämällä monipuolisesti eri välineitä ja palloja. Lisäksi lapsia innostetaan harjaannuttamaan hienomotorisia taitojaan sorminäppäryyttä ja tarkkuutta kehittävien pelien ja leikkien avulla. Tavoitteena on, että toiminta antaa kaikille lapsille mahdollisuuksia osallistumiseen ja onnistumiseen sekä tukee lasten hyvinvointia ja toimintakykyä.

- Esiopetuksessa ruokailutilanteita käytetään päivittäisen terveyttä edistävän syömisen ja **ruokaan liittyvän osaamisen** oppimisympäristönä. Ruokailutilanteista luodaan lasten kanssa mahdollisimman viihtyisiä ja lapsia ohjataan hyviin tapoihin. Suomalaisen ruoka- ja tapakulttuurin lisäksi opetuksessa tutustutaan johonkin muuhun ruoka- ja tapakulttuuriin kotien asiantuntemusta hyödyntäen.

Lasten kanssa tarkastellaan lapsiin kohdistuvaa mainontaa sekä pohditaan **kohtuullisen kuluttamisen** merkitystä. Esimerkiksi lasten leikeissä ja piirroksissa ilmenevät tulkinnat kulutuksesta ja mainonnasta voivat toimia esiopetuksen kuluttajakasvatuksen pohjana.

- Lapsia ohjataan ymmärtämään liikunnan, levon ja hyvien ihmissuhteiden merkitystä **hyvinvoinnille ja terveydelle**. Lasten kanssa pohditaan terveyttä ja sairauksia ja niiden syitä sekä ihmisen mahdollisuuksia vaikuttaa omaan fyysiseen terveyteensä ja mielen hyvinvointiin. Hyvistä ihmissuhteista ja niiden merkityksestä mielen hyvinvoinnille keskustellaan. Kaveruutta ja toisten huomioon ottamista sekä tunteiden tunnistamista ja hallintaa harjoitellaan arjen tilanteissa. Lasten kanssa havainnoidaan nukkumisen ja liikkumisen määrää sekä mietitään niiden yhteyttä päivittäiseen virkeyteen ja hyvään oloon.

Opetuksessa haetaan tietoa hygieniasta ja harjoitellaan siihen liittyviä perustaitoja osana esiopetuksen arkea.

- Lapset saavat esiopetuksessa tietoa oikeudestaan **turvalliseen** elämään, arvostavaan kohteluun ja koskemattomuuteen. Lasten kanssa havainnoidaan ja pohditaan arjen toimintaympäristöihin ja esiopetuksen oppimisympäristöihin liittyviä yleisimpiä fyysisiä ja psyykkisiä vaaratilanteita. Tavoitteena on tukea lasten turvallisuuden tunnetta, antaa heille valmiuksia pyytää ja hankkia apua sekä toimia turvallisesti tavallisimmissa arjen tilanteissa. Lapsia rohkaistaan hakemaan aikuisen apua esiopetuksen ongelmatilanteissa ja kiusaamista kohdatessaan sekä kertomaan huolistaan. Opetuksessa harjoitellaan lähiliikenteessä liikkumisen sääntöjä sekä turvallista toimintaa tieto- ja viestintäteknologisissa ympäristöissä ikäkaudelle sopivalla tavalla.

4.4 Kieleen ja kulttuuriin liittyviä erityiskysymyksiä

Erilaiset kieli- ja kulttuuritaustat esiopetuksessa

Saamelaislapset integroidaan kunnan esiopetusryhmään, ja he saavat tarvittaessa saamenkielistä opetusta. Esiopetuksen tavoitteena on vahvistaa lasten saamelaista identiteettiä ja tietoisuutta omasta kulttuuristaan. Esiopetusta voidaan mahdollisesti järjestää myös yhteistyössä naapurikuntien kanssa.

Kunnassa järjestetään tarvittaessa kotikielen opetusta **romanikielisille lapsille**. Lapset integroidaan kunnan esiopetusryhmään, ja he saavat tarvittaessa romanikielen opetusta. Romanilasten esiopetuksen erityisenä tavoitteena on vahvistaa lasten identiteettikehitystä ja tietoisuutta omasta historiastaan ja kulttuuristaan. Esiopetusta voidaan mahdollisesti järjestää myös yhteistyössä naapurikuntien kanssa.

Viittomakieliset ja tukiviittomia käyttävät lapset integroidaan kunnan esiopetusryhmään. Esiopetuksen kielelliset tavoitteet ja pedagogiset ratkaisut kytkeytyvät läheisesti lapsen kielitaustaan ja kehitystasoon. Tavoitteena on vahvistaa lasten kieli- ja kulttuuri-identiteettiä antamalla heille mahdollisuus omaksua viittomakieltä tai käyttää tukiviittomia. Tavoitteena on myös vahvistaa lasten suomalaista tai suomenruotsalaista viittomakielistä ilmaisuja ja viittomavarantoa sekä rohkaista käyttämään viittomakieltä ja lisätä lasten valmiuksia toimia erilaisissa kieliympäristöissä.

Vieraskieliset ja monikieliset lapset integroidaan kunnan esiopetusryhmään. Lasten kielitaidon sekä identiteetin ja itsetunnon kehitystä tuetaan. Kulttuurisia erityispiirteitä kunnioitetaan, ja ne huomioidaan opetuksessa. Lapsen huoltajille annetaan tietoa Suomen koulujärjestelmästä sekä maamme kasvatusta ja opetuskäsityksestä.

Maahanmuuttajataustaisilla lapsilla on oikeus saada esiopetusta äidinkielellään edellyttäen, että saman kieliryhmän lapsia on vähintään neljä. Kunta voi tehdä yhteistyötä naapurikuntien kanssa kotikielen opetuksen järjestämiseksi.

Kielirikasteinen toiminta

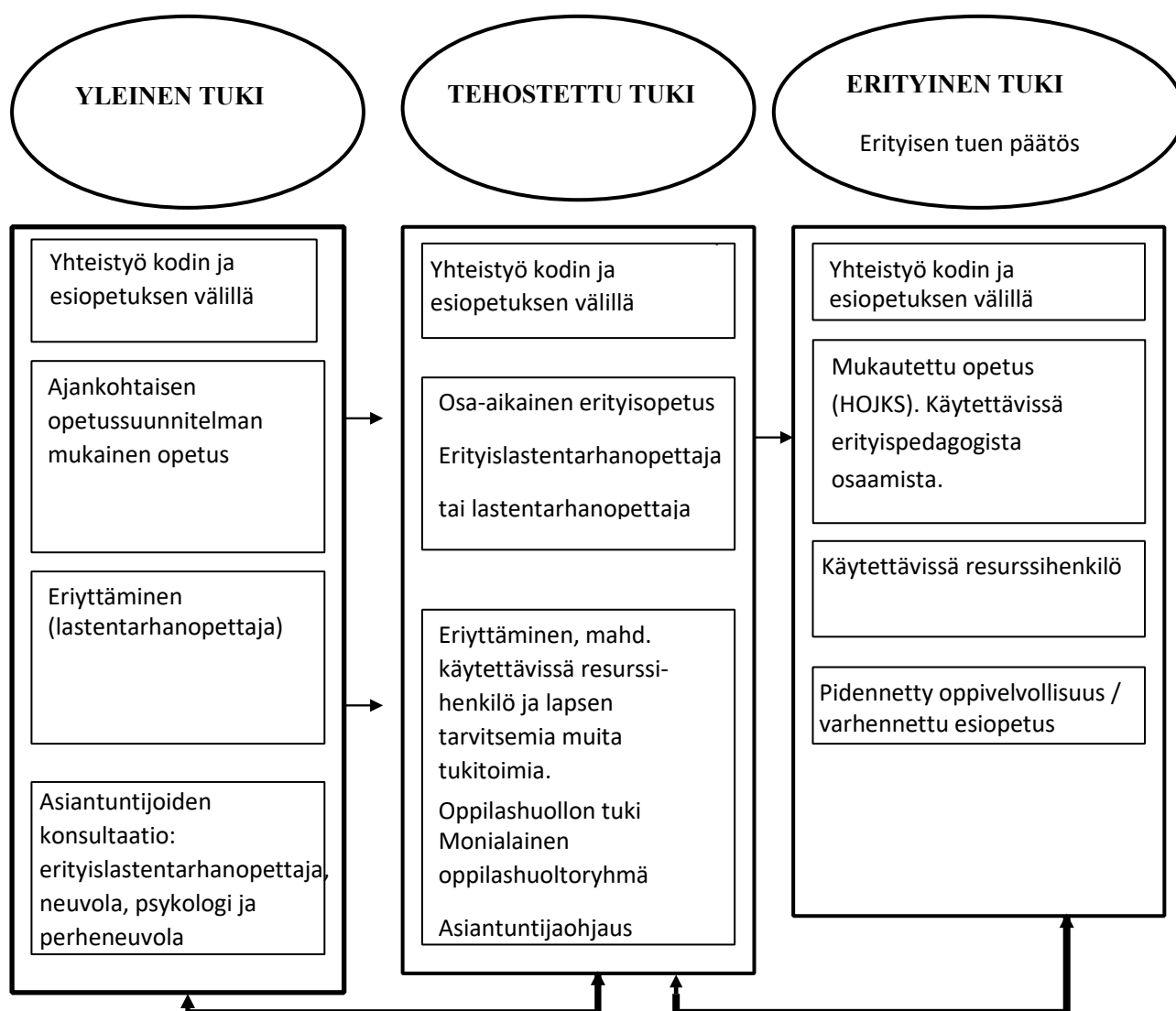
Kaksikielisessä kunnassa ruotsin ja suomen kielen tulee kuulua luontevana osana lapsen arkeen. Tavoitteena on herättää lasten mielenkiinto ja myönteinen asenne toista kotimaista kieltä kohtaan.

Kielirikasteisen toiminnan menetelmiä ja malleja:

- kielirikasteista toimintaa järjestetään leikein, lauluin, riimein ja loruin
- tieto- ja viestintäteknologiaa käytetään päivähoitoyksiköiden välisten kontaktien ylläpitämiseen
- tieto- ja viestintäteknologiaa käytetään tukena toiminnan rikastamisessa
- järjestetään yhteisiä tapahtumia
- päivähoitoyksiköt laativat vuosisuunnitelman yhteydessä kielirikasteisen toiminnan vuotuisen suunnitelman
- yksiköissä, jossa toimintakieliä on useampia, laaditaan vuosittain suunnitelma määrätietoiselle, kielirajat ylittävälle yhteistyölle.

5. Lapsen kasvun ja oppimisen tuki

Jokaisella lapsella tulee olla mahdollisuus omista lähtökohdistaan käsin saada tukea kasvulleen ja oppimiselleen. Tuen oikea-aikaisuus sekä tuen oikea taso ja muoto ovat ratkaisevia lapsen kasvun ja oppimisen turvaamiseksi. Esiopetuksessa annettava tuki on jaettu yleiseen, tehostettuun ja erityiseen tukeen (kolmiportaisen tuen malli). Lastentarhanopettaja vastaa siitä, että jokainen lapsi saa oikeanlaista tukea oikea-aikaisesti. Kaikki kolmiportaiseen tukeen liittyvät lomakkeet ja suunnitelmat ovat saatavilla kunnan intranetistä.

5.1 Tuen järjestämistä ohjaavat periaatteet

Esiopetukseen osallistuvat lapset kuuluvat perusopetuslain mukaisen kasvun ja oppimisen tuen piiriin. Esiopetuksen henkilöstö antaa riittävää tukea heti tuen tarpeen ilmetessä. Tässä huomioidaan, että lapsilla menee esiopetukseen totuttelussa kahdesta kolmeen kuukauteen. Varhaisen tunnistamisen sekä kasvun ja oppimisen tuen tehtävänä on ehkäistä oppimisvaikeuksia sekä ongelmien monimuotoistumista ja syvenemistä. Lapselle annetaan yleistä kasvun ja oppimisen tukea lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelman pohjalta. Kiusaamista ehkäisevää työtä tehdään kaikissa yksiköissä voimassa olevien ohjeiden mukaisesti.

Esiopetuksen henkilöstö tarkkailee jokaista lasta kehityksen eri osa-alueilla, esimerkiksi motoriikan, kielen, sosiaalisten ja tunnetaitojen sekä ADL-taitojen osalta, jotta kunkin lapsen tarpeisiin pystytään vastaamaan. Lastentarhanopettaja seuraa kasvun ja oppimisen tuen tarvetta jatkuvasti vuoden aikana vuorovaikutuksessa yksikön muun henkilöstön ja huoltajien kanssa. Kun yleinen tuki ei riitä, lastentarhanopettaja tekee pedagogisen arvon, joka annetaan tiedoksi huoltajille. Tiedoksianto varten ei tarvitse pitää kokousta. Jos lapsi tarvitsee lisää tukijärjestelyjä, otetaan yhteyttä yksikön esimieheen ja erityislastentarhanopettajaan.

Tuki annetaan lapselle ensisijaisesti omassa esiopetusryhmässä joustavin ryhmittelyin, ellei lapsen etu edellytä lapsen siirtämistä toiseen ryhmään tai yksikköön. Esiopetuksessa tulee järjestää mahdollisuus pienryhmätyöskentelyyn, ja arjen rutiineja voidaan joutua muuttamaan, jotta oppimisympäristö saadaan paremmin vastaamaan lapsen tarpeita. Mikäli lapsi käyttää esiopetuksen lisäksi muita varhaiskasvatuspalveluja, esiopetuksen ja muun varhaiskasvatuksen henkilöstö tekee yhteistyötä lapsen kasvun ja oppimisen tukeen liittyvissä asioissa. Digitaalisia työkaluja käytetään lapsen oppimisen havainnoinnin, dokumentoinnin ja arvioinnin tukena. Näitä voidaan lapsen tarpeiden mukaan käyttää toimittaessa yhdessä lapsen kanssa.

Ennen esiopetuksen tai koulun alkua lapsen kanssa käydään tutustumassa lapsen uuteen oppimisympäristöön. Lasten siirtyessä päiväkodista esiopetukseen pidetään kokouksia, joissa läsnä on myös kunkin ryhmän lastentarhanopettaja. Lasten siirtyessä esiopetuksesta perusopetukseen kokouksissa ovat läsnä lastentarhanopettaja, vastaanottava opettaja, erityisopettaja ja tarvittaessa erityislastentarhanopettaja sekä esimerkiksi rehtori ja kouluterveydenhoitaja.

5.2 Yhteistyö huoltajan kanssa tuen aikana

Opetus ja kasvatus tulee järjestää yhteistyössä huoltajien kanssa siten, että jokainen lapsi saa oman kehitystasonsa ja tarpeidensa mukaista opetusta, ohjausta ja tukea. Kun lapsella on tuen tarvetta, huoltajan kanssa tehtävän yhteistyön merkitys korostuu. Esiopetuksen henkilöstön tulee tuntea säädökset ja määräykset, jotka liittyvät huoltajan kanssa tehtävään yhteistyöhön kolmiportaiseen tukeen liittyvissä asioissa. Lapset osallistuvat yhteistyöhön tarkoituksenmukaisella, heille sopivalla tavalla.

Jos esiopetuksen henkilöstö tuntee huolta lapsen kehityksestä, oppimisesta tai hyvinvoinnista, asiasta ilmoitetaan huoltajalle. Samalla huoltajalle annetaan tietoa tuen saannin mahdollisuuksista ja tuen keskeisistä periaatteista. Huoltajaa kannustetaan tukemaan osaltaan lastaan tavoitteiden saavuttamisessa.

Tavoitteena on toimia yhteisymmärryksessä lapsen ja huoltajan kanssa, mutta huoltajan suostumusta ei tarvita tuen tarpeen arviointiin tai tuen suunnitteluun ja toteuttamiseen.

Lapsi voi tarvita myös yksilökohtaisen oppilashuollon tukea. Tämä perustuu vapaaehtoisuuteen ja edellyttää huoltajan suostumusta (katso *Oppilashuolto*).

5.3 Yleinen tuki

Yleinen tuki on ensimmäinen keino vastata lapsen tuen tarpeeseen. Tämä tarkoittaa yleensä yksittäisiä tukitoimia, kuten eriyttämistä, joustavaa ryhmittelyä, kuvien käyttöä tai pienryhmyöskentelyä, joilla pyritään löytämään lapselle paremmin sopivia pedagogisia ratkaisuja. Esiopetuksen henkilöstö vastaa siitä, että koko ryhmän ja kunkin yksittäisen lapsen erilaiset edellytykset huomioidaan. Yleistä tukea annetaan heti tuen tarpeen ilmetessä, eikä tuen aloittaminen edellytä erityisiä tutkimuksia tai päätöksiä. Tuen tarpeiden arviointi ja tarvittavan tuen antaminen kuuluvat kaikkiin kasvatus- ja opetustilanteisiin. Tuki järjestetään lastentarhanopettajan ja muun henkilöstön yhteistyönä. Huoltajan ja lapsen kanssa tehdään tiivistä yhteistyötä. Tarvittaessa käytetään myös muita asiantuntijoita.

Kun yleinen tuki ei riitä, lastentarhanopettaja tekee pedagogisen arvion. Tehostetun tuen aloittaminen perustuu pedagogiseen arvioon. Lastentarhanopettaja voi tehdä pedagogisen arvion myös silloin, kun on määrittelemätön huoli siitä, että yleinen tuki ei riitä lapselle. Silloin pedagogisesta arviosta tulee arviointityökalu. Lapselle tehty pedagoginen arvio ei välttämättä johda tehostetun tuen aloittamiseen.

5.4 Tehostettu tuki

Tehostettua tukea annetaan silloin, kun yleinen tuki ei riitä, niin kauan kuin lapsi sitä tarvitsee. Se on luonteeltaan vahvempaa ja pitkäjänteisempää kuin yleinen tuki. Lastentarhanopettajan tekemässä pedagogisessa arvioissa kuvaillaan lapsen oppimisedellytyksiä sekä kasvuun ja oppimiseen liittyviä erityistarpeita. Arviosta käy myös ilmi, mitä yleisiä tukitoimia lapsi on saanut sekä näiden tukitoimien vaikutus. Arvioinnissa kartoitetaan pedagoginen ympäristö, ratkaisut, jotka liittyvät yhteistyöhön muiden tahojen kanssa lapsen kasvun ja oppimisen tukemiseksi. Kun pedagoginen arvio on tehty, esiopetuksesta otetaan yhteyttä alueen kiertävään erityislastentarhanopettajaan. Yhteistyössä hänen kanssaan päätetään, jatkuuko yleinen tuki vai aloitetaanko tehostettu tuki. Tarvittaessa käytetään myös muita asiantuntijoita. Mikäli lapsella on varhaiskasvatussuunnitelma, kuntoutussuunnitelma tai muita lapsen esiopetuksen toteuttamista tukevia suunnitelmia, hyödynnetään niitä huoltajan luvalla.

Jos lapsi siirretään yleisen tuen piiristä tehostetun tuen piiriin, lapselle laaditaan oppimissuunnitelma. Suunnitelma laaditaan lastentarhanopettajan, kiertävän erityislastentarhanopettajan ja huoltajan yhteistyönä. Oppimissuunnitelman laatimisesta vastaa lastentarhanopettaja yhteistyössä erityislastentarhanopettajan, huoltajien ja mahdollisesti päiväkodinjohtajan ja avustajan kanssa. Suunnitelmassa kuvaillaan lapsen oppimisedellytyksiä, erityistarpeita ja vaikeuksia.

Siinä määrätään myös niistä konkreettisista tehostetun tuen järjestelyistä, joilla lapsen arkeen vaikutetaan esiopetuksessa ja kotona. Suunnitelmaan kirjataan myös muiden asiantuntijoiden lapselle antama tuki.

Oppimissuunnitelmassa ei kuvailla lapsen persoonallisuutta. Suunnitelmaa arvioidaan tarpeen mukaan mutta viimeistään kevätlukukauden aikana. Arviointiin osallistuvat lastentarhanopettaja, huoltaja ja kiertävä erityislastentarhanopettaja sekä mahdolliset muut asiantuntijat. Lastentarhanopettaja kutsuu muut toimijat arviointikokoukseen.

Opettaja seuraa ja arvioi lapsen oppimista ja hyvinvointia säännöllisesti yhteistyössä huoltajan kanssa tehostetun tuen aikana. Mikäli lapsen tilanne muuttuu tai annettu tuki ei hyödytä lasta, päivitetään oppimissuunnitelma vastaamaan uutta tilannetta.

5.5 Erityinen tuki

5.5.1 Perusopetuslaissa säädetyt tukimuodot

Erityistä tukea annetaan niille lapsille, joiden kasvun, kehityksen tai oppimisen tavoitteiden saavuttaminen ei toteudu riittävästi muuten. Erityisen tuen tehtävänä on antaa lapselle kokonaisvaltaista ja suunnitelmallista kasvun ja oppimisen tukea sekä edistää hänen oppimisedellytyksiään. Ennen erityistä tukea koskevan päätöksen tekemistä lapsesta on tehtävä pedagoginen selvitys. Pedagogisen selvityksen tekemisestä vastaa lastentarhanopettaja yhteistyössä erityislastentarhanopettajan ja muiden asiantuntijoiden kanssa. Erityisen tuen päätökset tekee Mustasaarella päivähoidon päällikkö ja Vöyrillä sivistysjohtaja. Erityisen tuen päätöksessä tulee päättää lapsen pääsääntöinen opetusryhmä, mahdolliset tulkitsemis- ja avustajapalvelut, muut tarvittavat palvelut sekä tarvittaessa lapsen esiopetuksen poikkeava järjestäminen. Erityisopetusta antaa vastaanottavan koulun erityislastentarhanopettaja ja/tai erityisopettaja.

Pedagogisessa selvityksessä selvitetään lapsen kasvun ja oppimisen kokonaistilanne ja tehdään arvio tehostetun tuen vaikutuksista. Pedagogisessa selvityksessä huomioidaan aiemmat asiakirjat kuten pedagoginen arvio ja lapsen oppimissuunnitelma. Pedagogista selvitystä voidaan huoltajan luvalla täydentää tarvittaessa muiden asiantuntijoiden lausunnoilla (perusopetuslaki 17. §).

Lapsen erityisestä tuesta voidaan päättää joko esiopetuksen aikana tai ennen esi- tai perusopetuksen alkamista. Erityisen tuen päätös voidaan tehdä ilman sitä edeltävää pedagogista selvitystä ja oppimisen tehostetun tuen antamista, jos psykologisen tai lääketieteellisen arvion perusteella ilmenee, että lapsen opetusta ei vammaan, sairauteen, kehityksessä viivästyminen tai tunne-elämän häiriön taikka muun vastaavan erityisen syyn vuoksi voida antaa muuten. Yleensä erityisen tuen päätös tehdään aikaisintaan esiopetuksen alkaessa. Pidentettyä oppivelvollisuutta tarvitsevalle lapselle se tulee tehdä viisivuotiaana. Jos erityisen tuen päätös tehdään esiopetuksen aikana ilman tehostetun tuen antamista, tulee sen perustua lapsen tilanteen uudelleen arviointiin esimerkiksi onnettomuuden tai vakavan sairauden seurauksena.

Pidentetty oppivelvollisuus

Jos perusopetukselle säädetyt tavoitteita ei lapsen vammaisuuden tai sairauden vuoksi ilmeisesti ole mahdollista saavuttaa yhdeksässä vuodessa, alkaa oppivelvollisuus vuotta perusopetuslaissa säädettyä aikaisemmin. Oppivelvollisuus päättyy, kun perusopetuksen oppimäärä on suoritettu tai kun pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevan oppilaan oppivelvollisuuden alkamisesta on kulunut 11 vuotta. Esiopetus voi pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevalle lapselle annettavassa esiopetuksessa kestää yhden tai kaksi vuotta. Tarkoitus on vahvistaa lapsen valmiuksia niin, että hän selviytyisi opiskelustaan perusopetuksessa mahdollisimman hyvin.

Päätös pidennetystä oppivelvollisuudesta tehdään yleensä ennen oppivelvollisuuden alkamista. Lapselle tehdään tällöin myös päätös erityisestä tuesta. Lapselle laaditaan henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS) esiopetuksen alkaessa. Lapsella on oppivelvollisuuden alkamista edeltävänä vuonna oikeus saada esiopetusta. Pidentetyn oppivelvollisuuden piirissä olevalla lapsella tämä oikeus esiopetukseen alkaa sen vuoden syyslukukauden alussa, jolloin lapsi täyttää viisi vuotta. Päätös oppivelvollisuuden pidentämisestä tehdään ennen varhennetun esiopetuksen alkua.

Lapsen ohjautuminen riittävän varhain tuen piiriin edellyttää yhteistyötä eri toimialojen välillä. Lapsen huoltajalle tulee antaa ajoissa tietoa pidennetyn oppivelvollisuuden eri vaihtoehtoista ja valinnan vaikutuksista. Huoltaja päättää, osallistuuko lapsi varhennettuun esiopetukseen. Esiopetuksen kesto ja

perusopetuksen aloittaminen tulee suunnitella lapsen edistymisen, tuen tarpeen ja kokonaistilanteen perusteella.

Pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevien lasten esiopetus voidaan järjestää vaihtoehtoisesti kolmella eri tavalla:

- Lapsi aloittaa varhennetussa esiopetuksessa sinä vuonna, kun hän täyttää viisi vuotta, jatkaa toisen vuoden oppivelvollisuuden suorittamiseen kuuluvassa esiopetuksessa ja aloittaa tämän jälkeen perusopetuksen.
- Lapsi aloittaa pidennettyyn oppivelvollisuuteen kuuluvan esiopetuksen sinä vuonna, kun hän täyttää kuusi vuotta, ja opiskelee esiopetuksessa yhden vuoden, minkä jälkeen hän aloittaa perusopetuksen.
- Lapsi aloittaa pidennettyyn oppivelvollisuuteen kuuluvan esiopetuksen sinä vuonna, kun hän täyttää kuusi vuotta, ja opiskelee esiopetuksessa kaksi vuotta. Tällöin lapsi aloittaa perusopetuksen vuotta säädettyä myöhemmin eli sinä vuonna, kun hän täyttää kahdeksan vuotta. Perusopetuksen myöhemmästä aloittamisesta on tehtävä erillinen hallintopäätös.

6. Oppilashuolto

Tämä opetussuunnitelman luku on korvattu kunnan opiskeluhuoltosuunnitelmalla. Kunnan opiskeluhuoltosuunnitelma ja yksikkökohtaiset suunnitelmat sisältävät tietoa ja niissä kuvataan toimintatavat, suunnitelmat ja toimenpiteet.

Kunnan opiskeluhuoltosuunnitelma korvaa aiemmat esikoulukohtaiset oppilashuoltosuunnitelmat sekä oppilaitoskohtaiset opiskelijahuoltosuunnitelmat, jotka poistuvat laista ja Opetushallituksen valtakunnallisista määräyksistä. Suunnitelmaa edellytetään myös yksityisiltä opetuksen ja koulutuksen järjestäjiltä sekä valtion kouluilta ja oppilaitoksilta.

Kunnan opiskeluhuoltosuunnitelmassa kuvataan, miten yhteisöllistä oppilas- ja opiskeluhuoltotyötä toteutetaan, miten yksilökohtaista tukea järjestetään ja miten lasten, oppilaiden, opiskelijoiden, heidän huoltajiensa ja yhteistyötahojen kanssa tehdään yhteistyötä. Suunnitelmassa linjataan myös toimintatavat kiusaamisen, häirinnän ja väkivallan sekä kriisitilanteiden varalle.

Vaikka oppilas- ja opiskeluhuoltopalvelujen järjestämivastuussa tapahtuu muutoksia, palvelut järjestetään edelleen esikouluissa ja oppilaitoksissa ensisijaisesti lähipalveluina. Myös koulujen ja oppilaitosten opiskeluhuoltoryhmä, joissa toimii myös esikoulun edustaja, ja yksittäisen oppilaan tai opiskelijan tueksi koottava monialainen asiantuntijaryhmä jatkaa työtään.

Opiskeluhuollolla tarkoitetaan lapsen hyvän oppimisen, hyvän psyykkisen ja fyysisen terveyden sekä sosiaalisen hyvinvoinnin edistämistä ja ylläpitämistä sekä niiden edellytyksiä lisäävää toimintaa esiopetusyhteisössä. Lapsella on oikeus saada maksutta opiskeluhuolto, jota esiopetukseen osallistuminen edellyttää. Opiskeluhuoltotyössä ajatellaan lapsen parasta.

Opiskeluhuoltotyötä tulee tehdä systemaattisesti yhteistyössä opetustoimen, hyvinvointialueen ja lasten sekä heidän huoltajiensa kanssa. Tarvittaessa tehdään yhteistyötä myös muiden tahojen kanssa. Opiskeluhuoltoa tehdään sekä yhteisöllisenä että yksilökohtaisena opiskeluhuoltotyönä. Yhteisöllinen opiskeluhuolto on ennaltaehkäisevää, ja se on ensisijainen opiskeluhuollon muoto esiopetuksessa.

Esiopetuksen opiskeluhuoltoa toteuttavat kaikki esikoulussa toimivat ammattilaiset. Lapsella on lisäksi oikeus opiskeluhuollon palveluihin, joihin kuuluu ikäryhmän mukaiset kouluterveydenhuollon palvelut sekä kuraattorin ja psykologin palvelut. Opiskeluhuollon palvelut tulee järjestää lähipalveluna, joille koulutuksen järjestäjän tulee tarjota asianmukaiset tilat.

Liite: Mustasaaren kunnan opiskeluhuoltosuunnitelma

7. Erityiseen maailmankatsomukselliseen tai kasvatusopilliseen järjestelmään perustuva esiopetus

Kunnassa ei tällä hetkellä järjestetä erityiseen maailmankatsomukselliseen tai kasvatusopilliseen järjestelmään perustuvaa esiopetusta. Rekisteröity yhteisö voi hakea valtioneuvostolta lupaa tällaisen esiopetuksen järjestämiseen. Esiopetuksen järjestäjien on ennen esiopetuksen aloittamista esiteltävä opetussuunnitelma. Opetussuunnitelman tulee noudattaa esiopetuksen opetussuunnitelman perusteita.

Lakiviittaukset:

Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 1 § 3 mom.

YK:n Yleissopimus lapsen oikeuksista 1989

Perusopetuslaki (1288/2013) 40 § 2 mom.

Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 23 § 3 mom.

Perusopetuslaki (1288/2013) 40 § 4 mom.